

T.C.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE PSİKOLOJİK
DOĞUM SIRASI VE ERİŞKİN BAĞLANMA
STİLLERİ İLİŞKİSİ**

Melis ŞEPŞUL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAŞFİLİZ

İstanbul, 2023

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI VE ERİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ İLİŞKİSİ

Melis ŞEPŞUL

Psikoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ

2023

Melis ŞEPŞUL tarafından hazırlanmış ve 14.04.2023 tarihinde sunulmuş ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI VE ERİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ İLİŞKİSİ başlıklı tez Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAŞFİLİZ

Danışman

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi Burak Emre GÜRSOY	Psikoloji Bölümü Altınbaş Üniversitesi	_____
Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAŞFİLİZ	Psikoloji Bölümü Altınbaş Üniversitesi	_____
Dr. Öğr. Üyesi Gaye SOLMAZER	Psikoloji Bölümü İzmir Bakırçay Üniversitesi	_____

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün şartları sağladığını beyan ederim.

Tezin Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne teslim tarihi: ____/____/____

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak edinildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bu kuralların ve davranışların gerektirdiği şekilde, bu çalışmada, orijinal olmayan tüm materyalleri ve sonuçları tamamen alıntı yaptığımı ve referans gösterdiğimi de beyan ederim.

Melis ŞEPŞUL

İmzası

İTHAF

Yunan mitolojisine göre insanlar küre şeklinde çift yüzü olan bir kafa ile yaratılır. Bu çift yüzlü insanlar her yönden kendilerine yetebilme gücüne sahip olan, bu sebeple başkalarına ihtiyaç duymayan insanlardır. Böyle bir gücün varlığından korkan Zeus, bu insanları bir darbeyle ikiye ayırır. Bu şekilde ikileşen insan yapısı, kesilmeyle oluşan yaraları onarma ve yeniden bir bütün haline gelme arzusu ile diğer yarısını aramaktadır. Yaralılarından biri ölünce sağ kalan, bir başkasını aramakta ve ona sarılmaktadır. Artık tamamlanmış hissedebilmek, diğer yarıyı bulabilmekle mümkündür ve bu yolculuğun adı ‘aşk’ tır.

Aşık olduğu düşünülen, aşık olduğu varsayılan ya da gerçekten aşık olunan’a

TEŞEKKÜR

Tez sürecim boyunca desteğini, fikrini ve alanyazın konusundaki bilgilerini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAŞFİLİZ'e,

Hayatım boyunca varlığını ve desteğini hissettiğim, bana sevginin ve emeğin kıymetini aşılayan sevgili annem Nuran ŞEPŞUL, babam Ahmet ŞEPŞUL ve abim Anıl ŞEPŞUL'a,

Bu sürecin her aşamasında sabrını, anlayışını ve ilgisini esirgemeyen çok sevgili akrabalarım ve arkadaşlarıma

Teşekkür ederim...

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE PSKOLOJİK DOĞUM SIRASI VE ERİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ İLİŞKİSİ

ŞEPŞUL, Melis

Yüksek Lisans, Psikoloji, Altınbaş Üniversitesi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAŞFİLİZ

Tarih: 04 / 2023

Sayfa: 81

Bu araştırmada amaç, bireylerin psikolojik doğum sırası ve erişkin bağlanma stilleri ilişkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini çeşitli üniversitelerden katılan 18 yaşından büyük 154 erkek 321 kadın toplam 475 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler; Demografik Bilgi Formu, White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-2 (YİYE II) ölçekleri kullanılarak elde edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde bireylerin psikolojik doğum sırası farklılıklarını açıklamada yetişkin bağlanma stillerinin rolü olabileceği tespit edilmiştir. Ayrıca, elde edilen bulgular neticesinde psikolojik doğum sırası ve yetişkin bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu, psikolojik doğum sırası ile kaçınmacı, kaygılı ve güvenli bağlanma stili skorlarında gruplar arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bulgular alanyazındaki çalışmalar aracılığıyla yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Doğum Sırası, Bağlanma, Bağlanma Stilleri, Genç Yetişkinlik, Yakın İlişkiler.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL BIRTH ORDER AND ADULT ATTACHMENT STYLES IN UNIVERSITY STUDENTS

ŞEPŞUL, Melis

M.A., Psychology, Altınbaş University,

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Duygu TAŞFİLİZ

Date: 04 / 2023

Pages: 81

The purpose of this study is to examine the relationship between individuals' psychological birth order and adult attachment styles. The sample of the study consists of 475 university students, 154 males and 321 females, over the age of 18 from various universities. Data were obtained using Demographic Information Form, White-Campbell Psychological Birth Order Inventory, and Experiences in Close Relationships Inventory-2 (YİYE II) scales. As a result of the analysis, it was determined that adult attachment styles may have a role in explaining the psychological birth order differences of individuals. Moreover, it was shown that the relationship between psychological birth order and adult attachment styles was significant, and there were differences among groups in psychological birth order and avoidant, anxious and secure attachment style scores. The findings obtained as a result of the analysis of the research were interpreted through the studies in the literature and suggestions were made.

Keywords: Psychological Birth Order, Attachment, Attachment Styles, Young Adulthood, Close Relationships.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	3
1.2 SINIRLILIKLAR.....	4
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1 DOĞUM SIRASI.....	5
2.1.1 Doğum Sırası Kavramı	5
2.1.2 Psikolojik Doğum Sırası	6
2.1.3 Doğum Sırasının Önemi ve Etkileri.....	7
2.1.3.1 İlk çocuk.....	8
2.1.3.2 Ortanca çocuk.....	9
2.1.3.3 Küçük çocuk.....	9
2.1.3.4 Tek çocuk	10
2.1.4 Psikolojik Doğum Sırası Üzerine Yapılan Araştırmalar.....	11
2.2 BAĞLANMA KAVRAMI	13
2.2.1 Bağlanma Kuramı	13
2.2.2 Erken Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma	15
2.2.3 Bağlanma Stilleri	17
2.2.4 Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişkiler	19
2.2.5 Bağlanma ve Doğum Sırası ile İlgili Yapılmış Araştırmalar.....	20
2.2.6 Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Doğum Sırasının Bağlanma Stilleri ile İlişkisi.....	23
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	25

3.1	EVREN VE ÖRNEKLEM.....	25
3.2	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	29
3.2.1	Sosyodemografik Veri Formu.....	29
3.2.2	White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri	29
3.2.3	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II).....	30
3.3	İŞLEM	31
4.	BULGULAR.....	32
4.1	ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARINA DAİR PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI VE YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ ALT BOYUTLARINA İLİŞKİN ÖZELLİKLER.....	32
4.2	GERÇEK DOĞUM SIRASI VE PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI İLİŞKİSİ.....	34
4.3	BİREYLERİN PSİKOLOJİK DOĞUM SİRALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLARI AÇIKLAMADA KAYGILI VE KAÇINMACI BAĞLANMANIN ROLÜ.....	36
4.4	KEŞİFSEL ANALİZLER.....	42
5.	TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	43
5.1	TARTIŞMA VE SONUÇ	43
5.1.1	Katılımcıların gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırası arasındaki ilişkinin incelenmesine dair sonuçların tartışılması.....	44
5.1.2	Katılımcıların yetişkin bağlanma stillerine göre psikolojik doğum sıralarının farklılaşmasına dair sonuçların tartışılması	44
5.1.3	Katılımcıların psikolojik doğum sırası ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesine dair sonuçların tartışılması	46
5.2	ÖNERİLER.....	49
	REFERANSLAR	51
	EK A BİLGİLENDİRME VE GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU	65
	EK B SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU	66
	EK C WHITE-CAMPBELL PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI ENVANTERİ	69
	EK D YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ-II (EXPERIENCES IN CLOSE RELATIONSHIPS-REVISED)	72

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (N=443).....	25
Tablo 4.1: Psikolojik Doğum Sırası Alt Boyutları ve Yetişkin Bağlanma Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama Değerleri	32
Tablo 4.2: Psikolojik Doğum Sırası ve Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları	33
Tablo 4.3: Gerçek Doğum Sırası ve Psikolojik Doğum Sırası Alt Boyutlarına İlişkin Ki-Kare Analizi	35
Tablo 4.4: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre BÇPDS’na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi	36
Tablo 4.5: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre OÇPDS’na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi	37
Tablo 4.6: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre KÇPDS’na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi	38
Tablo 4.7: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre TÇPDS’na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi	39
Tablo 4.8: Psikolojik Doğum Sırası Özellikleri ile Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	40

KISALTMALAR

BÇPDS	:	Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
KÇPDS	:	Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
OÇPDS	:	Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
TÇPDS	:	Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası
GDS	:	Gerçek Doğum Sırası
YIYE II	:	Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II
DBM	:	Dörtlü Bağlanma Modeli
İÇM	:	İçsel Çalışan Modeller

1. GİRİŞ

Psikolojik açıdan dengeli bireyler yetiştirmek amacıyla ailelerin sunduğu nitelikler ve çocukların bu niteliklerden etkilenme biçimleri çocuğun bireysel özelliklerine göre birbirinden farklılık göstermekte, bireylerin bu öznel yaşantıları kişinin değer yargılarının, geliştirmiş olduğu tutumların, ilişki ve düşünme biçimlerinin zeminini oluşturmaktadır (Yavuzer, 2010, s.131). Yetişkin bağlanması da genlerimiz ve yaşam deneyimlerimiz gibi çeşitli faktörlerin yanında ebeveynlerin çocuklarına bakma biçiminin önemli ölçüde etkisi altındadır (Levine ve Heller, 2021, s. 17). Ailedeki çocuklardan her biri aynı aile içerisine doğmalarına rağmen karşılaştığı atmosfer birbirinden farklıdır (Adler, 2000, s. 22). Bu durum ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimine bağlı olarak bireyin hem fizyolojik hem sosyal-duygusal gelişimini hem de davranışlarını etkilemektedir (Grusec ve Davidov, 2007).

Aile sistemi içerisinde dünyaya gelen her çocuğun kronolojik bir doğum sırası bulunmakta; ilk çocuk, ortanca çocuk, küçük çocuk ve tek çocuk olma pozisyonuna göre belli başlı kişilik özellikleri taşıdığı söylenmektedir (White, Campbell, ve Stewart, 1995). Her pozisyonun çocukluktan itibaren farklı görevleri bulunmakta, bu görevlerin yerine getirilme biçimi yetişkinlikte sahip olunan özelliklere zemin oluşturmaktadır (Shulman ve Mosak, 1977). Sir Francis Galton, 1869 yılında bilim insanları içinde ilk doğan erkek çocuk sayısı fazlalığının dikkatini çekmesi neticesinde doğum sırası kavramını kazandıran ilk kişi olmuştur (Bohmer ve Sitton, 1993). Daha sonra, Alfred Adler doğum sırası kavramına kuramsal bir perspektif kazandırmış, ev ortamının kişilik üzerindeki etkilerinin nasıl ve ne şekilde olduğunu tanımlamaya çalışarak bu kavramın sosyoloji, psikoloji, tıp gibi birçok alanda kullanılmasına öncülük etmiştir (Feist ve Feist, 2006).

Adler'e göre kişilik gelişiminde gerçek doğum sırasının aksine çocuğun içine doğduğu durumu yorumlama biçimi önemlidir ve bunu psikolojik doğum sırası olarak tanımlamaktadır (Stewart ve Campbell, 1998). Bir çocuk bir süre tek çocuk konumundayken bir süre sonra kendini ilk doğan konumunda bulabilir (Adler, 2000, s.22). Cinsiyet özellikleri sebebi ile ilk doğan çocuk bastırılmış ise ikinci çocuk daha fazla ilk doğan özellikleri taşıyabilir (Campbell, White ve Stewart, 1991). Bu bağlamda kişiler arası ilişkilerine yatırım yapma veya yapmama durumu, kişinin hayatına yön verme şekli psikolojik doğum sırası ile ilişkili olabilecek faktörlerdir (White, Campbell, Stewart, Davies ve Pilkington, 1997).

Aynı aile içerisinde bulunan kardeşlerin kendi aralarındaki ilişki dinamikleri kişinin karakter özelliklerini etkilemekte, doğum sırasına bağlı olarak sosyalleşmedeki farklılıklar, kişilik ve davranışsal farklılıklara neden olabilmektedir (Claxton, 1994). Bu dinamikler aynı zamanda kişinin yetişkin döneminde içinde bulunduğu kişilerarası ilişki biçimlerine yön vermektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bağlanma kavramı, yakınlık arama ve sürdürme yönündeki davranışların tümünü ifade etmekle beraber ilişkisel yaralanmaları iyileştirme ve nesiller arası aktarılan bir döngüyü kırma girişimini de içerisinde barındırır (Melillo ve College, 1983). Aile üyeleriyle olan ilişki biçimi çocuğun diğer bireylere, nesnelere ve yaşama dair benimsediği tutum ve davranışların temelini oluşturmaktadır (Bowlby, 1982). Bakım vereni tarafından yeterince sevgi ve kabul gören çocuk sosyal yaşantısında uyumlu, sıkıntı içerisindeki insanlarla empati kurabilen, arkadaş canlısı, kendine ve çevresine güven duyan duygusal-sosyal beceri repertuarı gelişmiş bir birey olmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Erken yaşlardaki duygusal etkileşimin azlığı ileriki dönemlerde çocuğun duygusal, fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini olumsuz etkiler (Yavuzer, 2010, s. 132). Bowlby'e (1973) göre erken bağlanma ilişkilerinin niteliği diğer bireylerle güçlü bağlar kurabilmek açısından önemlidir (Sümer ve Güngör, 1999). Başlıca bakım veren kişinin sürekli ve tutarlı bir biçimde sağladığı güvenlik duygusu çocuğun merak ve keşfetme duygusunu pekiştirmekte, aynı zamanda çocuğun yetişkinlik döneminde içselleştirdiği bağlanma kalıplarının temelini oluşturmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Bağlanma stilleri erken yaşlarda oluşmakta ve yetişkinlikte geliştirilen bağlanma davranışlarının temelini oluşturmaktadır (Hazan ve Shaver, 1987). Bireylerin sahip olduğu bağlanma stili bakım veren ve bebek arasındaki ilişkiye bağlı olarak kişinin yakın ilişkilerindeki tutum ve davranışlarına sirayet etmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu bakımdan kişinin ailesi içerisinde kendini konumlandırma biçimi olan psikolojik doğum sırasının yetişkinlikteki bağlanma stilleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bireylerin çocukluk dönemi tecrübeleri, tutum ve davranışlarının biçimlenmesinde rol oynamakla beraber, yetişkinlik dönemi ilişkilerinde önemli bir yere sahiptir (Hazan ve Shaver, 1987). Sağlıklı bir birey olmak bebeğin ihtiyaçlarının anlaşıldığı ve zamanında yanıt verildiği erken dönem ebeveyn çocuk ilişkisi ile ilgilidir (Bowlby,1982). Yine doğumdan

itibaren ilk gençlik yıllarına kadar kişinin hayatındaki en güçlü uyaranın anne babanın tutum ve davranışları olduğu söylenebilir (Maccoby ve Martin, 1983; akt. Sezer, 2010). Adler'e göre aynı ailede yetiştirmelerine rağmen her bir çocuk farklı bireysel özelliklere sahip olmaktadır. Bunun nedeni ebeveynin her bir çocuğa doğum sırasına göre farklı davranışlar sergilemesi ve her çocuğun bu davranışları farklı algılamasıdır (Adler, 2021, s. 116). Erken dönemde bakım verenin bebekle ilişkisindeki tutum ve davranışları kişinin yetişkinlikteki ilişki dinamiklerinde de kendini göstermektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Hartshorne, Hartshorne ve Hartshorne'nin (2009), bu konu ile ilgili açıklamaları doğum sırasının bağlanma kavramı ile ilişkisini desteklemektedir. Adler, gerçek doğum sırası kavramını daha sonra genişleterek kişinin kardeşler arasındaki gerçek doğum sırasından ziyade doğup büyüdüğü ailede algıladığı pozisyonun yani psikolojik doğum sırasının daha önemli olduğunu vurgulamıştır (Shulman ve Mosak, 1977). Çünkü bireyin kardeşleri arasında dünyaya geliş sırasıyla, kendini algıladığı konumu farklı olabilmektedir (Shulman ve Mosak, 1977). Bu çalışmada Adler'in önemli kavramlarından birisi olan psikolojik doğum sırası kavramı ele alınmış, psikolojik doğum sırasının bağlanma kavramı ile ilişkisi analiz edilmiştir. Önceki çalışmalardan farklı olarak gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası arasındaki farklılıkları açıklamada bağlanma stillerinin rolü yine bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Psikolojik doğum sırası ile ilgili yapılmış çalışmaların azlığı dikkate alındığında bu çalışmanın alanyazına katkısının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca psikolojik doğum sırası kişilerin geçmiş yaşantılarıyla aile ilişkilerinin yanında bugüne dair kişiler arası ilişki dinamiklerinin de neler olduğuna dair ipuçları vermesi bakımından da önemlidir. Adleryan kurama ilişkin aile danışmanlığı uygulamalarının alanyazında uzun yıllardır tartışıldığı ve Türkiye'deki uygulama alanına ilişkin çalışmaların yetersiz olduğu belirtilmektedir (Akçabozan ve Hatipoğlu-Sümer, 2016). Kalkan (2015), alanda yakın ilişki ile ilgili kavramlardan birisi olan sosyal ilginin artırılmasına yönelik programlar oluşturulmasının ve uygulanmasının bir gereksinim olduğundan söz etmiştir. Üniversite öğrencilerine dair daha doğru bir değerlendirme ve anlamlandırma yapılabilmesi bakımından bu araştırmanın, yapılması planlanan programlara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.2 SINIRLILIKLAR

Korelasyonel bir çalışma olduğu için neden sonuç ilişkisi sunulamamaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılardan kadın sayısının fazla olması, gerçek doğum sırası tek çocuk olan 32 katılımcının analize katılmamış olması örnekleme ile ilgili sınırlılıklardandır. Kesitsel bir çalışma olduğu için anket ve formların tek seferde doldurulması yine araştırmanın sınırlılıklarından birisidir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 DOĞUM SIRASI

2.1.1 Doğum Sırası Kavramı

Doğum sırası kavramı “Gerçek Doğum Sırası” ve “Psikolojik Doğum Sırası” olarak iki başlık altında incelenebilir. Gerçek doğum sırası; kişinin kardeşleri içerisinde dünyaya gelme sırasını ifade ederken, psikolojik doğum sırası; kişinin kendini konumlandığı aile içerisindeki pozisyonu olarak ifade edilmektedir (Shulman ve Mosak, 1977). Aynı aile içerisindeki her çocuk, aynı ailede dünyaya gelmesine rağmen farklı bir atmosferle karşılaşır. Adler’e göre birey, bu atmosfer içerisinde kendine bir konum (ilk, ortanca, küçük ve tek çocuk) üstlenmektedir (Stewart, 2004; Watts ve Engels, 1995; White ve diğerleri, 1995). Kişinin geçmişinde edindiği deneyimler de kişinin kendini konumlandırma biçimi üzerinde etkilidir. Bu konumlar, çocukların gelecek yaşamlarını belirleyici bir role sahip olmakla birlikte sonraki tutum ve davranışlarının anlaşılabilmesi açısından da önemlidir (Adler, 2009, s. 166). Bu bakımdan doğum sırası ile çeşitli kişisel özellikler ve eğilimler araştırmalara konu olmaktadır. Başarı yönelimli olma, dikkat çekme ve onay ihtiyacı (Zweigenhaft, 1975), duygusal zeka seviyesi (Şimsek, 2006), tercih edilen liderlik stili (Tricarichi ve Jalajas, 2019), kariyer planlama eğilimi (Melillo ve College, 1983; Bradley ve Mims, 1992; White ve diğerleri, 1997), entelektüel performans (Zajonc ve Salloway, 2007), uzun süreli ilişki kurma eğilimi (Hartshorne ve diğerleri, 2009), kişilerin romantik ilişkilerindeki tutum ve tarzları (McGuirk ve Pettijohn, 2008) doğum sırası kavramı ile ilişkisi bulunan kavramlar arasındadır.

Kişilik gelişiminde ailenin tutum ve davranışlarının etkisi olduğu kadar kardeşlerin de önemli bir etken olduğunu vurgulayan ilk kuramcı Alfred Adler’dir (Kalkan ve Epli-Koç, 2008). Her bir çocuk içine doğduğu aileyi değiştirmekte, bu durum aile içerisindeki dinamiklerin şekillenmesinde rol oynamaktadır (Gander ve Gardiner, 1998; akt. Yılmaz ve Kesici, 2014). Adler’e göre bireyler yetersizlik duygusuyla doğar. Bu duygu aşağılık kompleksini beraberinde getirmekte ve kişilik gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Burger, s. 152). Doğum sırasının farklı olması sebebiyle bireyler bu eksiklik duyguları içerisinde bazı özellikler edinebilmektedir (Shulman ve Mosak, 1977). Çocuğun diğer kardeşleri

arasındaki durumunun özellikle doğum sırasının kendine özgü sorunları olduğu söylenebilir. Bu sorunların oluşumunda hem kişiye bağlı özellikler hem de ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki tutum ve davranışları karşılıklı etkileşim içindedir (Geçtan, 1998, s. 134). Dünyaya her geliş sırası avantaj ve dezavantajları beraberinde getirmektedir. Bu sebeple biri diğerinden daha kötü veya iyi değildir (Shulman ve Mosak, 1977). Doğum sırası ile ilgili görüşler mutlak belirleyici olmamakla beraber sadece bir etkidir. Anne babanın tutum ve davranışları da bir o kadar önemlidir (Adler, 2021, s. 171).

Adler'e göre gerçek doğum sırası, kişinin aile içerisinde kronolojik olarak dünyaya gelme sırasını göstermekte, kişinin kardeşleri içerisindeki pozisyonunu ifade etmektedir. Doğum sırasına bağlı olarak tüm bireyler, aile içerisinde bazı özellikler barındırmaktadır (Shulman ve Mosak, 1977). Adler'in (2000), gerçek doğum sırası ile ilgili açıklamaları ilk çocuk, tek çocuk, ortanca çocuk ve en küçük çocuk ile ilgilidir. Her çocuğun gelişimi kardeşleri arasındaki yerinden dolayı diğer çocuklardan farklılık göstermekle birlikte, her çocuk ötekilerden farklı bir konumda büyümektedir (Lawson ve Brossart, 2004). Kardeşler bulunduğu aile içerisinde ortak özellikler taşısa da dünyaya geliş sıralaması neticesinde kendilerine yükledikleri anlamlar birbirinden farklıdır (White ve diğerleri, 1997). Örneğin; dünyaya gelen ilk çocuk aileye bir çocuk daha katıldığında ebeveynlerinin ilgisinde azalma olduğunu hissetmeye başlar. Bu bakımdan doğum sırası, kişinin varoluşunun bir gerçeği, toplumsal yaşam içerisindeki pozisyonudur (Shulman ve Mosak, 1977).

2.1.2 Psikolojik Doğum Sırası

Bireysel psikoloji, bireyin kişiliğine dair çıkarımlar yapabilmenin kişiyi ancak sosyal bağlamda anlamaya çalışarak mümkün olabileceğini vurgulamaktadır (Gençtanırım-Kurt ve Çetinkaya-Yıldız, 2020, s. 155). Psikolojik doğum sırası, kişinin aile içerisinde algıladığı konum olarak tanımlanır ve çocuğun karakterini etkileyen doğum sırası değil doğum sırasını yorumlama biçimidir (Campbell ve diğerleri, 1991). Kişinin psikolojik doğum sırası gerçek doğum sırasıyla aynı olmayabilir (Lohman, Lohman ve Christensen, 1985). Örneğin, kalabalık bir ailede büyüyen ve sonradan doğan iki çocuk birlikte büyürlerse büyük olan çocuk ilk çocuk gibi büyüyebilir (Stewart ve Campbell, 1998). Ebeveynler çocukların doğum sırasına bağlı olarak her bir çocuğun dünyaya gelişinde farklı roller üstlenmektedir (Shulman ve Mosak, 1977). Erken çocukluk yıllarında ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki

dinamiği, kişinin kendi yaşamına yön vermede, kendisi ve çevresi ile ilgili oluşturduğu algıda etkin bir roledir (Bowlby, 1982).

Ailedeki büyük çocuk fiziksel hastalık veya zayıflık sebebiyle kendini küçük çocuk konumunda algılayabilir. Psikolojik doğum sırasının oluşumunda, kardeşler arasındaki yaş farkı, çocuktaki engellilik durumu, boşanma, kardeş ölümü, üvey kardeş durumu, bakım verenlerin çocuk yetiştirme tutumları gibi birçok durum etkilidir (Campbell ve diğerleri, 1991).

2.1.3 Doğum Sırasının Önemi ve Etkileri

Doğum sırası, çocukların kendilerini aile yapısı içerisinde algıladıkları durumdur (White ve diğerleri, 1995). Her birey içinde yaşadığı özel koşullara uyum sağlama çabası içerisinde. Bu uyum sağlama sürecinde kişilik gelişim sürecini tamamlamakta ve erişkin yaşamında bu deneyimleri kişisel bir üsluba dönüştürmektedir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Çocuğun karakter gelişimi, bakım vereninin tutum ve davranışları ile tamamlanmaktadır (Oktan, Odacı ve Berber-Çelik, 2014). Bakım veren ve erken çocuk yaşantılarının önemine ilk dikkat çeken kuram Psikanalitik Kuram'dır (Bowlby, 1988). Melanie Klein, Bowlby gibi birçok kuramcı ebeveyn çocuk ilişkisinin önemine dikkat çekmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007).

Bir kişi hakkında bilgi toplayabilmek o kişinin ailesi hakkında yeterince bilgi sahip olabilmekle mümkündür. Aile, kişilik gelişimi sürecinde insanı şekillendiren önemli bir unsurdur (Cüceloğlu, 2008, s. 371). Çocuk, bakım vereninin tutum ve davranışları ile birlikte hem kendisi hem de çevresi hakkında bazı algılar geliştirir. Bu durum yetişkinlikte oluşturduğu ilişki örüntülerine de yansımaktadır (Laursen ve Collins, 2003; akt. Kesebir, Kavzoğlu, ve Üstündağ, 2011).

Adler, kişinin kendini ailesi içerisinde algıladığı konum olarak tanımladığı psikolojik doğum sırasının gerçek doğum sırası kadar önemli olduğunu savunmaktadır (Stewart ve Campbell, 1998). Dünyaya gelen büyük bir kardeş bazen küçük çocuk konumunda görünebilirken (Shulman ve Mosak, 1977) bazen de ortanca çocuğun yaşam tarzı özelliklerini sergileyebilmektedir (Odacı ve Kalkan, 2007; akt. Oktan ve diğerleri, 2014).

Dünyaya geliş sırası açısından her çocuğun diğer kardeşleriyle arasındaki durumu kendine özgü bazı sonuçlar doğurmakta ve bu sonuçlar olumlu veya olumsuz olabilmektedir (Adler, 2021, s. 164). Çocuklar, doğum sırasının etkisi ile büyük çocuk, ortanca çocuk, son çocuk ve tek çocuk olmaları sebebiyle farklı özellikler sergilemektedirler (Gençoğlu ve Kalkan, 2015).

2.1.3.1 İlk çocuk

Adler, ilk çocuğun belirli bir süre tek olmanın yarattığı imrenilir bir konuma sahip olduğundan söz eder (Campbell ve diğerleri, 1991). Genellikle ebeveynlerin deneyimsizliği sebebiyle daha fazla üzerine düşülen bir tutum sergilenebilmekte, her şeyin en iyisini yapma isteği içerisinde olan ebeveynler, kendilerini tamamıyla ona adayabilmektedir (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2009, s. 54).

İlk çocuk, ikinci bir çocuğun dünyaya gelmesiyle tahtını yitiren çocuk konumundadır ve güç kaybı hissedebilir (Hartshorne, Hartshorne ve Hartshorne, 2009). Çevresinin ilgi merkeziyen, her türlü yardım ve destek kendisi için sağlanıyorken yeni gelen kardeşle birlikte konumu aniden değişir (Adler, 2021, s.165). Bu durum ilk çocuğun güç ve otorite kaybı yaşamasına, bu kaybın üzüntüsüyle kaybettiği konumu tekrar elde etmek için kardeşleri üzerinde hakimiyet kurma çabasına sebep olabilmektedir (Yörükan, 2011, s. 61). İlk çocukların daha fazla mücadeleci (Sulloway, 1996) ve liderliğe yatkın (Dreikurs, 1964; Eckstein, 1978) bir kişilik örüntüsü taşıdığı gözlenmiştir. Bazı zamanlar kardeşlerinden de sorumlu olması beklenir ve bu bağlamda memnun edici bir tutum ve tavır sergileyebilir (White ve diğerler, 1995) . Bu durum erişkinlikte sahip olduğu kaynakları başkasına kaptırmaktan ürken bir tavırla kendini gösterebilir (Geçtan, 1988, s. 135).

İlk doğan çocuklarda diğer doğum sıralarındaki çocuklara göre daha sorumluluk sahibi ve daha sosyal oldukları yönünde dinamikler görülebilmektedir (Dreikurs, 1964). Yüksek benlik algısına sahip, kendi alanlarında bilgi sahibi olan, kardeşlerini tavsiyeleriyle yönlendiren, baskın kişiler olabilmektedir (Stewart, 2004). Ayrıca daha kaygılı ve duygusal açıdan daha dengesiz bir kişilik örüntüsü gözlenebilmektedir (Çınarbaş ve Nilüfer, 2019). Diğer kardeşler üzerine sözü geçen bir konumdaysa sosyal normların ve kuralların iyi bir savunucusu olabilmekte, otoriter ve uyumlu bir kişilik yapısı gözlemlenebilmektedir (Gençtanırım-Kurt ve Çetinkaya-Yıldız, 2020, s. 169).

2.1.3.2 Ortanca çocuk

Ortanca çocuğun konumu ailedeki diğer çocukların doğum sıralarına göre daha tarif edilemez bir pozisyonudur (Adler, 2021, s. 169). Rekabetçi, hırslı, büyük kardeşini geçmek için elini çabuk tutması gerekiyormuş gibi bir tutum sergileyebilir (Yörükan, 2011, s.58). Onu geride bırakmak ve yenilgiye uğratmak için uğraşabilir (White ve diğerleri, 1995).

Ailesi tarafından yeterince sevilmediğini düşünen ortanca çocuğun ailenin mağdur çocuğu olma ihtimali vardır (White ve diğerleri, 1995). Diğerleri kadar yetenekli olmadığını düşünen ortanca çocuk; asi, eksikliğe tahammül etmekte zorlanan ve karamsar bir kişilik örüntüsü geliştirebilir (Yörükan, 2011, s. 58). Doğduğu andan itibaren kendinden büyük bir kardeşin varlığı sevgisini büyük çocukla paylaşmasını ve buna bağlı olarak toplumsallık duygusunun gelişmesini sağlayabilmektedir (Adler, 2021, s. 169).

Genellikle, belirli bir davranış biçiminin hızını belirleyen büyük kardeşlerinin ilerlemesini yakalamak için yarış içindeymiş gibi hissedebilir (White ve diğerleri, 1995). Kendisinden daha yetenekli ve güçlü olan büyük kardeş ile kendisinden sonra dünyaya gelen küçük kardeşin ortaya çıkardığı ikili problemlerin üstesinden gelmek için çabalayan ortanca çocuk aynı zamanda hayatın yaşamın adaletsiz bir yer olduğunu hissederek yaşayabilir (Dreikurs ve Soltz, 1964; akt. Gfroerer, Gfroerer, Curlette, White ve Kern, 2003). Ebeveynler birinci çocuğa göre ortanca çocuğa daha ılımlı olurlar. Bu sebeple genellikle ortanca çocuğun otoriteyle problemi olmamaktadır (Geçtan, 1988, s. 136).

2.1.3.3 Küçük çocuk

En küçük çocuk, içinde bulunduğu konum itibarıyla ailede bebek gibi görülebilmekte ve her istediği yapılan doğum sırası pozisyonunda olabilmektedir (Watkins, 1980). Kendinden önce doğan diğer çocuklardan farklı bir aile atmosferi içerisine doğmakta başkalarının daima onunla ilgileneceği beklentisi ile her istediği yapılan çocuk konumunda gözlenebilmektedir (White ve diğerleri, 1995). Hepsinin en küçüğü olduğundan ebeveynlerinin yoğun ilgisi ve sevgisiyle büyütülen bir dinamik gözlenebilmektedir (Adler, 2009, s. 159).

Adler' e (2010) göre küçük çocuk diğer kardeşlerinin büyüyüp erişkin bir yaşa geldikleri sırada, anne ve babasının yardımına ihtiyaç duyduğunu en fazla hissettiği bir dönemde bulunmaktadır. Kimsenin güvenmediği, bir şeyin üstesinden gelebileceğine dair kimsenin

inanmadığı bir çocuk olarak kendini kanıtlamaya çalışan çocuk olarak gözlemlenebilir. Çünkü ailede herkes ondan güçlüdür (Burger, 2016, s.155). Bu sebeple herkesten üstün olma arzusu içerisinde olan ve ancak üstün hissettiği durumlarda tatmin olabilen bir kişilik örüntüsü geliştirebilmektedir (Yörük, 2011, s. 85). Doğduğu andan itibaren hem ebeveynlerinin hem büyük kardeşlerinin koruması altında sorumluluk almaktan kaçınan bir yapı gözlemlenebilir (Kalkan ve Odacı, 2010). Bağımlı bir kişilik örüntüsü geliştirebilmektedir (Shulman ve Mosak, 1977). Kendilerini savunabilmenin başka yollarını arama, daha girişken olma ve sosyal desteğe güvenme eğilimindedirler (Crouter, McHale ve Whiteman, 2007).

Yapılan araştırmalara göre küçük çocuk daha dışadönük, daha kaygısız, sevecen ve ikna edicidir (Phillips ve Phillips, 1994). Ailenin gönül eğlencesi olmakla beraber bütün dikkatler onun üzerinde olabilmektedir (White ve diğerleri, 1995). Yeni deneyimlere daha açık ve genellikle daha isyankâr bir tutum göstermek eğiliminde olduğu görülebilmektedir (Hartshorne ve diğerleri, 2009).

2.1.3.4 Tek çocuk

Ailede tek çocuk olmanın bazı avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır (Oktan, Odacı ve Çelik, 2014). Ebeveynlerinin bütün ilgisini dikkatini ve kaynaklarını üzerinde toplayan tek çocukta paylaşmayı ve iş birliğini öğrenememe durumu görülebilmektedir (Shulman ve Mosak, 1977). Anne babası tarafından evrenin merkezinde tutulan tek çocuk abartılı bir benlik algısı geliştirebilir (Polit ve Falbo, 1987).

Tek çocuklar geleceğe dair ebeveynlerinin tüm beklentilerini karşılamak zorunda hissedebilirler. Zaman geçirdikleri bireyler çoğunlukla yetişkinler olduğundan erken olgunlaşmak durumunda kalabilirler (Gençtanırım-Kurt ve Çetinkaya-Yıldız, 2020, s. 170). Tek çocuğun başkalarına bağımlı olan tavrı ileriki dönemlerde yanında biri olmadan bir şey yapamayan, onay ihtiyacı ile karar almakta zorlanan bir dinamikte gözlemlenebilir. Sosyal davranışı genellikle memnun etmeye yöneliktir (Shulman ve Mosak, 1977).

İçinde bulunduğu ortamda tek çocuğun yarışabileceği herhangi bir kardeşi yoktur (Shulman ve Mosak, 1977). Ailesi tarafından daha çok vakit ayrılmakta, her istediği yapılan bir tutum ve tavırla yetiştirilebilmektedir (Ansbacher ve Ansbacher, 1956; akt. Bozkuş ve Gündüz, 2018). Bu durum herkes tarafından ilgi görme ve beğenilme ihtiyacını beraberinde

getirmekte kişilerarası ilişkilerde güçlükler yaratmaktadır (Yörük, 2011, s. 59). Kolayca sıkılan doyumsuz olan tek çocuğu memnun etmek zor olabilir (White, 2004). Uyumlu olmadığı için sosyal ortamlar için tercih edilen kişi olmamakla beraber dışlanabilen bir yapı da gözlemlenebilir.

Diğer yandan tek çocuklarda kardeşli çocuklara göre iş birliğine hazır ve daha olgun özellikler gözlenebilmektedir (Polit ve Falbo, 1987). Akademik ve enetelektüel açıdan kardeşli çocuklara göre daha avantajlı konumda olduğuna da değinilmektedir (Kirkcaldy, Furnham ve Siefen, 2009). Çocuk sevmeyen ebeveynin bu duyguyu aktardığı tek çocuk için değer görmeyen ve istenmeyen çocuk olmak onun için ciddi bir tehlike olabilmektedir (Adler, 2021, s. 175). Yalnız büyüdüğü için toplumsal becerilerini geliştirebilmesi bakımından ihtiyacı olan alışveriş ortamından yoksundur (Geçtan, 1988, s. 136). Eleştirilmekten hoşlanmadığı için okul ve meslek yaşamında uyum problemleri yaşayabilmektedir. Yaşadığı bu problemin temelinde tek çocuk olmanın yanında yanlış ebeveyn tutumlarının da etkisi olduğu söylenebilir (Kocatürk, 2020, s.6).

2.1.4 Psikolojik Doğum Sırası Üzerine Yapılan Araştırmalar

Psikolojik doğum sırası kavramı ile ilgili yapılmış çalışmalarda elde edilen bulguların farklılaştığı görülmektedir. Alanyazına bakıldığında psikolojik doğum sırasının kişinin psikolojik esenliği ile ilgili değişkenlerle ilişkisine bakıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmalarda psikolojik doğum sırası alt boyutlarından ortanca çocuk psikolojik doğum sırası ile yılmazlık (Ergüner-Tekinalp ve Terzi, 2016), affedicilik düzeyleri ve öz anlayış (Çakır ve Yavuz-Güler, 2020) arasında negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Yine ortanca çocuk psikolojik doğum sırası ile stresle başa çıkma stillerinden (Kalkan ve Epli-Koç, 2008) kendine güvenli yaklaşım arasında negatif yönde, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım stilleri arasında pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Büyük çocuk psikolojik doğum sırası (BÇPDS) ile stresle başa çıkma stratejilerinden kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülmüştür. Oktan, Odacı ve Berber-Çelik'in 2014 yılındaki araştırmalarında ise ortanca çocuk psikolojik doğum sırası (OÇPDS) ile psikolojik sağlamlık arasında pozitif yönde ilişki olduğu görülerek farklı bir bulgu elde edilmiştir. Yine 2015 yılında lise öğrencileri ile yapılan çalışmada Gençoğlu ve Kalkan, psikolojik doğum sırası ile iyimserlik düzeyi

arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, büyük ve küçük çocuk psikolojik doğum sırasına (KÇPDS) sahip bireylerin iyimserlik düzeylerinin daha düşük olduğunu, ortanca ve tek çocuk psikolojik doğum sırasına (TÇPDS) sahip bireylerin iyimserlik düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Psikolojik doğum sırası değişkeni kişilerarası ilişkilerle ilgili çalışmalarda da ön plana çıkmaktadır. Kayacı ve Özbay'ın (2016) psikolojik doğum sırası ve sosyal ilgi arasındaki ilişkiyi analiz ettikleri çalışmalarında ortanca çocuk psikolojik doğum sırası ile sosyal ilgi arasında negatif yönde, büyük ve küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile sosyal ilgi arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Yöntem, Öktem ve Artuç'un (2017), psikolojik doğum sırası ile özgecilik arasındaki ilişkiyi analiz ettikleri çalışmalarında büyük, ortanca ve tek çocuk psikolojik doğum sırasının özgecilikle negatif yönde, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Doğum sırası ile romantik ilişkideki tutum ve tavırlar (McGuirk ve Pettijohn, 2008) ilişkisinde ortanca çocuk doğum sırasına sahip katılımcıların diğer doğum sırası alt boyutlarına göre daha yüksek düzeyde romantik kıskançlık bildirdikleri, doğum sırası küçük çocuk olan katılımcıların partnerlerine ilişkin daha yüksek düzeyde romantik aktarım bildirimi yaptıkları görülmüştür. 2008 yılında psikolojik doğum sırası ile irrasyonel ilişki inançları ilişkisini incelediği çalışmasında Kalkan, büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin daha az irrasyonel ilişki inancı geliştirdiklerini, ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin ise daha fazla irrasyonel ilişki inancı geliştirdiklerini bulgulamıştır. Psikolojik doğum sırası ve anne babaya bağlanma örüntüsü (Kalkan ve Odacı, 2010) ilişkisinde büyük çocuk psikolojik doğum sırası pozisyonu ile koruma alt boyutu arasında negatif yönde, ortanca çocuk psikolojik doğum sırası pozisyonu ile ilgi/kontrol alt boyutu arasında yine negatif yönde, küçük çocuk psikolojik doğum sırası pozisyonu ile ilgi/kontrol alt boyutu arasında pozitif yönde, tek çocuk psikolojik doğum sırası pozisyonunda ise alt ölçeklerin tümünde negatif yönde ilişki olduğu görülmüştür.

Ayrıca yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular psikolojik doğum sırasının akademik başarı (Melillo ve College, 1983), mükemmeliyetçilik (Ashby, LoCicero, Kenny, 2003), yaşam tarzı özelliği (White ve diğerleri, 1995; Gfroerer ve diğerleri, 2003), liderlik biçimi (Bozkuş ve Gündüz, 2018) gibi kavramlarla da ilişkili olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, kişinin aile ilişkilerini algılayış biçimi, ebeveynleri tarafından gördüğü sağlıklı bir

ilgi ve kabul şekli benliğine ve çevresine dair oluşturduğu şemalarda önemli rol oynamaktadır. Bu etki kişinin meslek seçiminden sağlıklı veya sağlıksız davranış örüntüleri geliştirmesine kadar belirleyici olmaktadır.

2.2 BAĞLANMA KAVRAMI

2.2.1 Bağlanma Kuramı

İlk olarak John Bowlby tarafından ortaya konulan bağlanma kavramı, kişinin kendinden başka bir kişiyle ait olma ve güvenlik ihtiyacı sebebiyle kurduğu duygusal bağıdır (Ainsworth, 1978, s. 13). Yaşamın ilk yıllarında bebek ve bakım vereni arasında oluşan bu bağ ileriki dönemlerde kişinin benlik ve sosyal ilişki deneyimlerine yön vermektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Bartholomew, 1990). Bowlby, Freud gibi bağlanma kuramının temelini Freud'un dürtü kuramı ile oluşturmuş ancak benliğin sadece bilinçdışının gereksinimlerini karşılayan bir yapı olmadığını aynı zamanda kendi gereksinimlerini kendisi belirleyen bağımsız bir varlık olduğunu vurgulaması bakımından Freud ile fikir ayrılığına düşmüştür. Neo-Freudyen kuramcılar ise Freud'un ruhsal enerji modeliyle birlikte insanı, ilişkisel yanının da önemine vurgu yaparak psikososyal bir bakış açısı ile ele almışlardır. Bu bakış açısı temelini erken dönem anne-bebek ilişkisinden almaktadır (Tüzün ve Sayar, 2006).

Birinci dünya savaşı sonrasında Tavistock Kliniğinde tedavi için hastaneye yatırılan ve ebeveyn ziyaretine izin verilmeyen çocuklar üzerinde gözlemler yapan Bowlby bağlanma kuramında bakım veren ve bebek arasındaki ilişkinin duygu düzenleyici yanına vurgu yapmıştır (Ainsworth ve Bowlby, 1991).Yaptığı çalışma bebeğin hayatındaki ilk tecrübeyi içselleştirme biçimine dair ipuçları vermiş, anne yoksunluğu çeken çocukların büyüdüklerinde çocuklarına bakma kapasitelerinden yoksun kişiler haline geldiğini gözlemlemiştir (Breherton, 1992).

Bowlby (2014), bağlanma problemlerinin kuşaklararası nasıl aktarıldığı konusuyla ilgilenmiştir ve ona göre bağlanma davranışı her canlının doğasında bulunan sosyal bir davranıştır. Harlow'un maymunlarla yaptığı çalışma bu düşüncüyü destekleyici niteliktedir (Arslan ve Teze, 2016). Harlow, bebek maymunları süt veren telden yapılma bir anne figürüyle süt vermeyen ama yumuşak kumaşlarla kaplı bir anne figürünü aynı odaya koymuş, bebek maymunların süt veren telden yapılma anneye sadece karınlarını doymak

için yaklaştıklarını karınlarını doyurur doyurmaz hızla kumaş kaplı anne figürüne döndüğünü gözlemlemiştir (Karen, 1998). Ayrıca annelerinden yoksun kalan maymunların zaman içerisinde içe kapandığını ve sosyal ilişkilerinde yetersizlik yaşadığını gözlemlemiştir (Tüzün ve Sayar, 2006).

Nesne ilişkileri kuramı ise çocuğun hayatındaki önemli nesnelerle olan ilişkilerini incelemekte, bu ilişkiler neticesinde oluşan ve kişiliği şekillendiren zihinsel temsillere odaklanmaktadır (Bowlby, 1982). Anne ile çocuk arasındaki yaşam deneyimleri çocuğun zihninde kodlanmakta, ardından benlik ve ötekine ait zihinsel temsiller şeklinde depolanmaktadır (Uluç, Tüzün, Haselden ve Piri-Erbaş, 2015). Nesne ilişkileri teorisyenlerinden Melanie Klein'a (1986) göre insan davranışları sevgi ve bağlanma nesnesi ihtiyacı ile oluşmaktadır. Ona göre bu davranışlar bilinçdışı çatışmaların bastırılmış dürtülerin yanı sıra içselleştirilmiş nesneler sonucu ortaya çıkmaktadır. Erken dönem yakın ilişkilerinin çocuğun zihninde oluşturduğu temsiller, kişilerarası ilişki kurma ve bu ilişkiyi devam ettirme becerisini etkilemesi sebebiyle kişinin iç dünyasını anlamak açısından önemlidir. Kişinin ilişki içerisinde bulunduğu tüm bireylere yönelik duygu, düşünce ve davranışları üzerinde bu temsiller belirleyici roledir (Hazan ve Shaver, 1987; Bartholomew ve Horowitz, 1991). Doğduğu andan itibaren tüm ihtiyaçları annesi tarafından karşılanan bebeğin ihtiyaçlarına anında karşılık bulamaması durumunda içselleştirdiği nesne kötü nesne, duygusu güvensizlik olacaktır. Temel ihtiyaçlarının yeterli ve gerekli ölçüde karşılanması durumunda bebek, iyi nesne tasarımı geliştirecek ve bu tasarımın yansımaları yaşam boyu sürecektir (Klein, 1986). Winnicot "Yeterince iyi anne" kavramı ile bebeğin tek başına olmadığını vurgulamakta ve Klein'in kuramını tamamlamaktadır. Ona göre bebek, annesinin desteği ile dış gerçekliğe dair bir kavrayış geliştirmektedir. Anne, bebeği için oluşturduğu "kucaklayıcı çevre (holding environment)" ile zaman içinde bebeğin güven duygusunun gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Winnicot, 2018). Nesne ilişkileri okulu öğrencilerinden olan Bowlby, Klein'dan farklı olarak çevresel etkilerin ruhsal gelişimdeki rolünün de etkisine vurgu yapmaktadır (Lewis, 2002). Bowlby'ye göre çocuktaki sosyal kapasite annesiyle olan ilişkisinden bağımsız düşünülememektedir (Bowlby, 2013, s. 10). Bebeğin yakınlık arama yönünde doğuştan gelen bir eğilimi olduğunu ve oluşturduğu bilişsel şemalarla bakım verenin ulaşılabilirliğine ve olası tepkilerine dair bir kestirimde bulunduğunu vurgulamaktadır (Bowlby, 1958; akt. Kesebir ve diğerleri, 2011). Bowlby,

zihinsel temsil anlayışını ‘İçsel Çalışan Modeller’ (İÇM) olarak tanımlamaktadır. Bu model her bireyin olayları algılayış biçimine göre geleceğe yönelik öngörüsünü, dünyaya ve kendisinin dünyadaki yerine dair tasarımlarını temsil etmektedir. İÇM bebeğin ihtiyaç duyduğu anda bağlanma nesnesine ulaşabilmesine, benliğine çevresine güvenebilmesine ve tehdit edici bir olay karşısında kendini koruyabilmesine dair bilgileri içermektedir (Bowlby, 2014, s. 255). Amidon (2008), kişilerin partnerleriyle olan ilişki doyumlarının erken dönem olumsuz ebeveyn ilişkisinden etkilendiğini, güvensiz bağlanma düzeyi arttıkça bireylerin ilişkilerinden aldıkları doyumun azaldığını, ilişkide aldatma riskinin daha fazla olduğunu ve ilişkinin daha kısa süreli olduğunu bulgulamıştır. Deveci (2021) de bireylerin yetişkinlikteki romantik ilişki, cinsel işlev ve cinsel doyumlarının erken dönemde bebek ve bakım veren arasındaki ilişki deneyimleri ile ilişkisi olduğunu bulgulamıştır. Bu çalışmalar bireylerin yakın ilişki deneyimlerinin nesne ilişkileri ile ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Çocuklukta kurulan ilk nesne ilişkilerinin benlik algısı gelişimini etkilediği, kendine ve ötekine dair geliştirilen olumsuz düşüncelerin nesne ilişki kalitesini bozduğu (Koçak, 2019), çocukluğunda ailesiyle doyurucu bir ilişki kuramamış kişilerin ileride daha yoğun yalnızlık bildirdikleri görülmüştür (Hojat, 1982). Bu görüş, bakım veren ile bebek arasındaki etkileşimin senkron olması gerektiğini ve bakım veren ile kurulan ilişkinin türünün (bağlanma stilinin) erişkinlikteki ilişki dinamiklerini etkilediğini vurgulayan John Bowlby ile benzer bir yerde konumlanmaktadır (Bowlby, 2013, s.19).

Bağlanma kuramının ana mesajı bu erken dönem anne bebek deneyimlerinin şekillendirdiği özelliklerle romantik ilişkilerimizde önceden belirlenmiş bir biçimde davranmaya programlı olduğumuzdur (Levine ve Heller, 2021, s. 24). Hazan ve Shaver (1987), erken çocukluk döneminde kurulan bağlanma örüntüleri ile yetişkinlikte kurulan romantik ilişkideki bağlanma örüntülerinin benzerlik gösterdiğine ve bu bağlamda ilişki yaşantılarının farklılaşabileceğine vurgu yapmaktadır. Bu açıklama, kuramın yetişkinlere ve yetişkin ilişkilerine genişletilmesini mümkün kılmıştır.

2.2.2 Erken Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma

Yeni doğmuş bir bebek dünyaya geldiği an itibarıyla annesiyle veya annesi yerine koyduğu bakım veren kişilerle etkileşim halindedir (Shaver ve Clark, 1994). Bu etkileşimle birlikte çocuk, Freud’un psikoseksüel gelişim kuramına göre yaşam enerjisi adını verdiği libidinal

enerjiyi bağlanma nesnesi olarak bakım verenine kanalize etmektedir (Aydın, 2015). Yaşamın ilerleyen dönemlerinde bu etkileşim, bakım verenle kurulan ilişkiye yeni figürler eklenerek devam etmektedir (Ahmad, Jahan, ve Imtiaz, 2016). Bebeğin başlangıçta temel ihtiyacı açlığının giderilmesi, altının değiştirilmesi gibi bedensel rahatsızlığının giderilmesiyle aynı zamanda çevresine karşı geliştirdiği güven ve güvensizlik duygularının da temeli bu dönemde atılmaktadır (İşgör, 2017). İnsanın kendine güveni de erken çocukluk yıllarında çevresine duyduğu güvenle başlamaktadır (Geçtan, 2002).

John Bowlby'e göre bağlanma, kişiler arasında oluşan kalıcı bir psikolojik bağdır. Bu bağ bebeği anneye yakın tutmakta, bu sayede çocuğun hayatta kalma şansı artmaktadır (Ahmad ve diğerleri, 2016). Yaşamın ilk yıllarında kurulan anne bebek ilişkisinin niteliği ileriki yaşlardaki bağlanma için belirleyicidir. Bakım veren kişi ile çocuk arasındaki bağlanma kişinin kendini güvende algılamasına keşif ve merak duygusuyla çevresine yönelmesini sağlamaktadır (Bowlby, 1982). Anne bebek arasında kurulan bağın niteliğinin aşırı koruyucu veya ilgisiz olması çocukların kişilerarası ilişkilerinin niteliğini belirlemede önemlidir. Bu şekilde sağlıklı bir bağlanma örüntüsüyle büyütülmüş çocuklarda bağlanma sorunlarının ve psikopatolojik rahatsızlıkların gözlenmesi ihtimali de artmaktadır (Bowlby, 1988).

Doğduğu ilk günden bu yana bebek, yeterince duyarlı bir bakım veren aracılığıyla yaşadığı dünyada tehlikeler olabileceğini, bu tehlikeler karşısında kötü hissedebileceğini ve hislerini paylaşması durumunda nitelikli bir yardım alarak tekrardan normal bir yaşama dönebileceğini deneyimler. Bu senaryonun içselleştirilmesi ile bebeğin zihninde bir güvenli üs senaryosu oluşmaktadır (Waters ve Waters, 2006). Anneden bebeğe aktarılan bakımın sürekliliği kişide sevmeye ve değer görmeye layık bir benlik algısı oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Kendilik değeri, uyum sağlama, yardım etme ve yardım isteme davranışlarına yönelik tutum ve algılar bağlanma temsilleri ile ilişkilidir. Bu bakımın sürekliliğinde aksama olması bebeğin gelişiminde fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişiminde aksamalara sebep olabilmektedir. Bağlanma figürlerinin varlığına yönelik tehditler, çocukları daha sonra depresyona, kaygıya, saldırganlığa ve yakın ilişkilerde olumsuz duyguların yarattığı çarpıklıklara karşı savunmasız bırakır (Kobak ve Madsen, 2008).

Bowlby'ye (1973) göre, hayatın erken dönemlerinde benliğin ve ötekilerin zihinsel temsilleri sonucu oluşan çalışma modelleri kişinin yeni ilişki ve deneyimlerine etki etmektedir. Bebek

ve anne arasındaki ilişki başlangıçta bebeğin biyolojik devamlılığını içermekteyken, zamanla kurulan etkileşimin niteliği bebek tarafından içselleştirilmekte, hayatının her alanına yön vermektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Bireylerin bağlanma örüntüleri çocukluk döneminde şekillenmekte ailesiyle kurduğu etkileşim biçimi kişilik gelişiminin temellerini oluşturmaktadır. Ayrıca kişinin yetişkin yaşamındaki inanç ve beklentilerini, duygu düzenleme biçimlerini etkilemede önemli bir role sahiptir (Sarı ve Korkut-Owen, 2016).

2.2.3 Bağlanma Stilleri

Bağlanma stili bir bireyin geçmiş yaşantılarını içselleştirilmesi sonucu ortaya çıkan bağlanma deneyimlerine dair ihtiyaçlarının, beklentilerinin, tutum ve davranışlarının örüntüsüdür (Shaver ve Mikulincer, 2002). Bowlby (1973), bebeğin birincil bakım vereniyle kurduğu bağı açıklamak için bağlanma teorisini ortaya atmış ve bağlanma stillerindeki bireysel farklılıkları kaygı, kaçınma ve güvenlik açısından kavramsallaştırmıştır (Ahmad ve diğerleri, 2016).

Pek çok çocuğun bağlanma nesnesi olan kişiden ayrılınca huzursuzluk tepkisi göstermesi önemli bir kriterdir ve annesi ile güvenli bağlandığının göstergesidir (Ainsworth, 1978). Annesi ile güvenli bağlanma gerçekleştiren bebek tehlike ve stres durumlarında anneyi güvenli bir liman olarak görmektedir. Annenin bebeğin duygusal ihtiyaçlarına duyarlı yaklaşımı güvenli bağlanmanın bir bakıma önkoşuludur (Özer, 2018). Ainsworth, Bleher, Waters ve Wall (1978) yaptıkları “Yabancı Ortam” deneyi ile çocuklarda bağlanma stillerini güvenli bağlanma, kaygılı/kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma şeklinde üç grupta ele almıştır. Deney, 12-18 aylık çocukların bakım vereninden aralıklı şekilde ayrılması, yabancı bir kişi ile aynı ortamda kalması ve bakım vereniyle tekrar bir araya gelmesi aşamalarını içermektedir. Ayrılma sonrası annesini tekrar gördüğünde sıcak karşılayan, annesinin yakınlığı ile kolayca sakinleşen bebeğin güvenli bağlandığı, yoğun bir kızgınlık ve gerilimle ne yapacağına karar veremeyen annesi döndüğünde rahatlamakta zorlanan, birleşmeden sonra anneye yapışma davranışı gösteren bebeğin kaygılı/kararsız bağlandığı; ruhsal ve fiziksel yakınlık kurmayan, anneden ayrılma durumunda tepkisiz olan bebeğin kaçınan bağlandığı söylenebilir (Gümüş ve Güler, 2018). Bu deney sonucunda güvenli bağlanan çocukların bakım verenin varlığı ve güvencesiyle olumsuz duygusunu kontrol altına alma ve

düzenleme eğiliminde olduğu güvensiz bağlanan çocukların ise olumsuz duygularını dağıtmak ve yönetmek için annelerini kullanmadıkları, annelerine güvenemedikleri görülmüştür (Ainsworth ve diğerleri, 1978).

Bowlby'nin (1973) İÇM' sinden yola çıkarak romantik ilişki boyutunda "Dörtlü Bağlanma Modeli" (DBM) adını verdikleri bir model tanımlanmaktadır. Bu modele göre güvenli bağlanma şekli, kişinin kendisine ve çevresine dair algılarının olumlu olduğu bağlanma biçimidir. Saplantılı bağlanma şekli, kişinin benliğine dair zihinsel modelinin olumsuz, çevresine dair olumlu olduğu bağlanma biçimidir. Kişinin benliğine dair algılarının olumlu çevresine dair algılarının olumsuz olduğu bağlanma biçimi kayıtsız/kaçınan olarak adlandırılmıştır. Son olarak hem benliğine hem çevresine dair geliştirdiği zihinsel modelin olumsuz olduğu bağlanma biçimi korkulu/kaygılı olarak tanımlanmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991).

Güvenli bağlanma stiline sahip bireyler çevresindeki kişilerin güvenilir, destekleyici ve iyi niyetli olduğuna inanır. Saplantılı bağlanma şekline sahip bireyler sürekli karşısındaki kişiden onay alma ihtiyacı içerisinde. Bu durum ilişkisiyle ilgili düşüncelerin sürekli kendisini meşgul etmesine ve yakınlarıyla iletişimde problem yaşamasına sebep olmaktadır. Korkulu bağlanma tarzına sahip kişiler kendilerini ve çevresindeki diğer kişileri değersiz gördüğünden etkileşime girmekten kaçınan bu sebeple de iletişim problemleri yaşayan özellikler taşımaktadır (Koser ve Barut, 2020). Kayıtsız/kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler için bağımsız hareket etmek çok önemlidir. Başkalarına muhtaç olmayı sevmez ve yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar. Benlik saygıları yüksek, başkalarına karşı tutumu olumsuzdur (Sümer ve Güngör,1999).

Bağlanma kaygısı, kişinin kendi değeri hakkında kendinden şüphe duyması, kişilerarası yakınlığa, sevgi ve desteğe aşırı ihtiyaç duyması, reddedilme ve terkedilme konusunda sürekli endişelenmesi ile kendini göstermektedir. Bağlanmadan kaçınma, başkalarına güvenmede isteksizlik, kendi kendine yetebilme ve özerklik duygusu, kişilerarası yakınlığa nispeten düşük tolerans ile kendini göstermektedir. Ayrıca güvenli bağlanma, bağlanma figürlerinin yanıt verebilme kapasitesi, kişinin kendi değeri ve yeteneklerine olan inanç duygusu, yakınlık ve karşılıklı bağlanmanın kolaylığı ile ilgilidir (Ahmad ve diğerleri, 2016).

Bağlanma stiline dair saptamalar yakın ilişkilere dair yol gösteren bir rehber niteliğindedir (Hazan ve Shaver, 1987). Erken dönem bağlanma ilişkisinin uzun vadedeki etkileri bireyin gündelik yaşamına yön veren tüm tavır ve davranışlarda görülmektedir. Örneğin, bebeklik döneminde anne ile güvenli bağlanma gerçekleştiren bireyler kardeşleri ile ilişkisine daha olumlu atıflarda bulunmaktadır (Volling ve Belsky, 1992). Dolayısıyla bağlanmanın güvensiz oluşu bireyin diğerleriyle ilişkilerindeki olumsuz deneyimlerin temelini oluşturduğu söylenebilir (Gümüş ve Güler, 2018).

2.2.4 Yetişkin Bağlanma Stilleri ve Romantik İlişkiler

Hazan ve Shaver (1987) bağlanma sürecini ikili ilişkilerdeki romantik sevgi olarak tanımlamışlardır. İki insan arasındaki karşılıklı duygusal bağlanma neticesinde birbirlerinin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamasını sağlayan, aynı zamanda bağımlılık içeren ilişki yakın ilişki olarak tanımlanmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2003). Romantik ilişkiler, yetişkinlik dönemindeki en önemli yakın ilişkiler haline gelmektedir (Sümer ve Arıca, 2018). Genellikle bireylerin özgür iradeleriyle tercih edilen yakınlık, bağlanma ve tutkunun ön planda olduğu birliktelik süreci olarak ifade edilmektedir (Sternberg ve Grajek, 1984).

Bağlanma perspektifinden bakıldığında, bağlanma ile ilgili deneyimlerin erken yaşta olduğu varsayılmaktadır (Bonache, Mendez, ve Krahe, 2016). Bağlanma kavramını romantik ilişki bağlamında incelemiş ve erken yaşlarda geliştirilen bağlanma stilleri ile yetişkinlikte geliştirilen bağlanma davranışları arasında benzerlik bulunduğunu, bağlanma ile yakın ilişkilerin birçok yönden açıklanabileceğini belirtmiştir (Hazan ve Shaver, 1987).

Bowlby'nin (1988) tanımladığı içsel çalışan modeller kişilerarası zihinsel tasarımların çekirdeğini oluşturmaktadır. Bağlanma davranış sisteminin işlevleri ve dinamiklerinin yaşam boyunca hemen hemen aynı olduğu varsayılmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994). Romantik ilişki içerisindeki bireylerin inanç, beklenti ve davranışlarının bu zihinsel temsillerden etkilendiği söylenebilir. Örneğin güvenli bağlanan bireyler, kendini sevebilen ve değer görebilen; diğerlerini de güvenilir olarak algıladığından ihtiyaç duyduğunda dostça bir tutum ve davranışla karşılaşacağına inanırlar. Yakın ilişki kurdukları kişilerce terk edileceğinden ve yakın ilişki kurmaktan korkmazlar. Endişe yaratan durumlara yaklaşımları ilişkilerde daha yapıcı olmakla beraber çoğunlukla sevecen ve sevgi dolulardır (Levine ve Heller, 2021). Kaygılı bireyler, olumsuz bir benlik modeli nedeniyle sevilmeye değer

hissetmediğinden, yaşadığı bu kaygı romantik bir partner tarafından reddedilme ve terk edilme korkusuyla ilişkilidir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). İlişki içerisinde oldukları kişilerin kendilerini sevmediğini, bu ilişkiyi sürdürmek istemediklerini, ihtiyaç anında yardım alamayacaklarını düşünmektedirler (Hazan ve Shaver, 1987). Partnerlerinden gelebilecek olumsuz ipuçlarına karşı tetiktelerdir. Kaçınan bağlanma stiline sahip bireyler, beraber oldukları kişilerin kendilerinin istediğinden daha fazla yakın davrandıklarını düşünmekte yakın ilişki kurmaktan rahatsız olmaktadır (Sümer ve Arıca, 2018). Bu kişiler için yakınlık kurmak özgürlüğü kaybetmekle eşdeğerdir (Rholes, Simpson, Campbell ve Garich, 2001). Bu sebeple yakınlığı asgari düzeyde tutmaya çalışırlar (Levine ve Heller, 2021). Shaver, Mikulincer ve Chun (2008)'a göre, bağlanma figürleri güvenilir bir şekilde erişilebilir ve destekleyici olmadığında, bir güvenlik duygusu elde edilemez, benlik ve/veya başkaları hakkında olumsuz çalışan modeller oluşturulur ve kişinin duygu düzenleme stratejileri devreye girerken bu durum yakınlık arayışı dışında kendini gösterir.

Yakınlığı sürdürmenin önündeki herhangi bir gerçek veya algılanan engel, kaygıyla sonuçlanır ve bu da yakınlığı yeniden kurmak için tasarlanmış bağlanma davranışlarını etkiler (Ainsworth ve Bowlby, 1991). Kişinin yetişkinlikteki olumlu ilişki deneyimleri kişinin benliği ve çevresi ile ilgili içsel çalışma modellerine olumlu katkıda bulunarak bağlanma davranışındaki güvenini artırabilirken olumsuz ilişki deneyimleri güvensiz bağlanmaya doğru kaymaya yol açabilir (Stöven ve Herzberg, 2021). Gelişim evreleri boyunca yakınlığın kurulması ve sürdürülmesi, güvenlik ve sevgi duygularını doğururken; ilişkideki kesintiler, algılama biçimine bağlı olarak endişe, üzüntü, öfke ve güvensizliğe yol açabilir (Hazan ve Shaver, 1994).

Yukarıda yapılan çalışmalara ve sunulan fikirlere dayanarak romantik ilişkimizde ne şekilde davranacağımızın bize erken yaşlarda yerleştiğini söylemek çok da yanlış olmamaktadır. Bu da aile ve kardeşlerle ilgili faktörlerin kişinin yakın ilişki ile ilgili deneyimlerini ne şekilde etkilediğine dair düşüncelere alan açmaktadır.

2.2.5 Bağlanma ve Doğum Sırası ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Kalkan ve Odacı 'nın 2010 yılında ana babaya bağlanma örüntüleri ve psikolojik doğum sırası ilişkisine baktıkları araştırmalarına Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesinde okul öncesi eğitim bölümünde öğrenim gören 193 öğrenci katılmıştır.

Araştırma verileri, White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri ve Ana Babaya Bağlanma Ölçeği ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, BÇPDS ile “ABBÖ Koruma-Anne Formu” ve OÇPDS ile “ABBÖ İlgi/Kontrol-Anne Formu” arasında negatif; KÇPDS ile hem anne hem baba formundaki “İlgi/Kontrol” alt ölçeği arasında pozitif, “Koruma” alt ölçeği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca psikolojik doğum sırasının anne babaya bağlanma dinamiklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Salmon (2003), ilk çocuk, ortanca çocuk ve küçük çocuk doğum sırasına sahip 245 öğrenciyle yaptığı çalışmada doğum sırasının aileye, arkadaşlara ve romantik ilişkiye yönelik tutumlar üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Ortanca çocuk doğum sırasına sahip bireylerin, arkadaşlara karşı daha olumlu görüşler, aile hakkında daha az olumlu görüşler ifade ettiği görülmüştür. Anne ile kurulan duygusal yakınlık hissi büyük çocuk ve küçük çocuk doğum sırasında, ortanca çocuk pozisyonundaki çocuklardan daha fazladır ve ortanca çocuk doğum sırasına sahip bireylerin ailesinden ve akrabasından çok arkadaşlarından destek aldığı görülmüştür. Romantik ilişki stratejisinde aldatma alanında, ortanca çocuk doğum sırasına sahip bireylerin partnerini aldatma olasılığının diğer doğum sırasına sahip bireylere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Healy, Scheidegger, Ridley Meyers ve Friedlen (2009), psikolojik doğum sırası ve romantik ilişkiler arasındaki bağlantıyı araştırdıkları çalışmalarında Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, İlişki İnançları Envanteri ve Çift Uyum Ölçeği kullanarak 22-58 yaş aralığındaki 35 heteroseksüel çiftten veri toplamıştır. Elde Edilen bulgulara göre küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile zihin okuma arasında negatif yönde, tek çocuk psikolojik doğum sırası ile “anlaşmazlık yıkıcıdır” inancı arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Katılımcıların psikolojik doğum sırası ile partnerlerinin psikolojik doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

2016 yılında Yahşi ve Bayraktar’ın gerçek doğum sırasının bağlanma stilleri ile ilişkisini inceledikleri bir araştırmada veriler, 3 kardeşli 128 katılımcıdan Kişisel Bilgi Formu ve Yakın İlişkilerde Yaşantı Envanteri-II kullanılarak toplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular doğum sırası ve eğitim durumunun bağlanma stilleri ile ilişkili olduğu yönündedir. Yakın ilişkilerde yaşantı envanteri, kaygı ve kaçınma durumlarının doğum sırasına göre karşılaştırılması sonucunda kaygı alt ölçeği skorlarında doğum sırasına göre

bir fark görülmemiştir. Kaçınma alt ölçeği skorlarında büyük çocuk ile en küçük çocuk doğum sırası arasında anlamlılık olduğu, büyük çocuk olarak dünyaya gelenlerin skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ekşi, Sevim ve Kurt (2016) tarafından yetişkin bağlanma stillerinin psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu açısından yordanma düzeyinin incelendiği görülmüştür. Veriler White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri, Yetişkinler İçin Yaşantılar Envanteri ve Yetersizlik Duygusu Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. 73 erkek 191 kadın olmak üzere toplam 264 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada büyük çocuk psikolojik doğum sırası, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu birlikte kaçınmacı bağlanma stili alt boyutunu %11 oranında, tek çocuk psikolojik doğum sırası ve yetersizlik duygusu puanlarının birlikte kaygılı bağlanma stili alt boyutunu %21 oranında açıkladığı görülmüştür. Büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile kaçınmacı bağlanma stili alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif yönde, küçük çocuk psikolojik doğum sırası ile kaçınmacı bağlanma stili arasında düşük düzeyde ve negatif yönde, tek çocuk psikolojik doğum sırası yetersizlik duygusu ve kaçınmacı bağlanma stili alt boyutu arasında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Araştırma sonuçları ile kişinin kendisine ve yeterliliklerine dair değerlendirmeleri, ebeveynleri ile geliştirmiş olduğu bağlanma biçimleri ve bununla beraber bulunduğu aile içerisinde psikolojik konumuna yönelik algısının yetişkin yaşamındaki ilişki dinamiklerini belirlemede etkili olduğu görülmüştür.

Erzincan Üniversitesinde öğrenim gören 264 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleşen araştırmada doğum sırası ortanca çocuk olan katılımcıların güvenli bağlanma stili puanları tek çocuk doğum sırasına sahip katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (İşgör, 2017).

Çelik, 2021 yılında yaptığı çalışmada ebeveyn çocuk ilişkisinde algılanan anne reddi ile yetişkin bağlanma stili arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Başka bir araştırma, ebeveyn çocuk ilişkisinde algılanan baba reddinin çocuktaki güvensiz bağlanma üzerinde doğrudan etkisi olduğunu göstermiştir (Breinholst, Tolstrup ve Esbjörn, 2019). Başka bir araştırmanın bulguları, anne reddi olmasa da baba reddinin bağlanmanın kaygı boyutunu yordadığını ortaya koymuştur (Landolt, Bartholomew, Saffrey, Oram ve Perlman, 2004).

Kardeş ilişki kalitesi, uyum problemi, çatışma algısı ve ebeveyn kabul red ilişkisinin araştırıldığı bir diğer çalışmada ise ilk çocuklar ikinci çocuklara göre kardeşleri ile ilişkisinde daha fazla kıskançlık/yarış, anne baba tarafından farklılaşan muamele ve çatışma bildirirken ikinci çocuklar kardeşler arası ilişkide daha fazla olumlu aktarımda bulunmuşlardır (Rodop, 2015).

Ayrıca alanyazın incelendiğinde yapılan çalışmalar bağlanma stili ile öznel iyi olma ve stresle başa çıkma tutumları (Terzi ve Çankaya, 2009), iletişim becerileri (Koser ve Barut, 2020; Subaşı ve Kazan, 2020), duygu düzenleme stratejisi (Pascusso, Cyr ve Moss, 2013), psikolojik sağlamlık (Karreman ve Vingerhoets, 2012) gibi bazı sosyal-duygusal beceriler ile ilgili kavramlarla arasında da ilişki olduğunu göstermektedir. Yukarıda belirtilen araştırmalar, bireyin gelişimsel sürecinde aile ve kardeşlerle ilgili faktörlerin kendine ve çevresine dair özümsemiği tavır ve davranışlarda belirleyici olduğu düşüncesini desteklemektedir.

2.2.6 Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Doğum Sırasının Bağlanma Stilleri ile İlişkisi

Çocuğun doğduğu andan itibaren tüm devinimleri bakım vereniyile kurduğu bağlantıyı ayakta tutabilmeye yöneliktir. Algılayış, duyuş ve davranış örüntüleri bu dinamiklerle beraber şekillenmektedir (Adler, 2021, s. 137). Kardeşler aynı ailenin üyeleri olsalar da doğdukları zamana göre yaşadıkları atmosfer birbirinden farklı olmaktadır (Gençtanırım-Kurt ve Çetinkaya-Yıldız, 2020, s. 168). Bu farklılık doğum sırası pozisyonu ile ilgili olabilmektedir. Gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırası birbirinden farklı kavramlardır ve psikolojik doğum sırasının oluşumunda ailede engelli bir kardeşin olması, kardeşler arasındaki yaş farkı ve bunların yanı sıra sosyal-kültürel faktörler önemli rol oynamaktadır (Çakır ve Şen, 2012). Örneğin, kardeşler arasındaki yaş farkının fazla olması büyük kardeşin küçük kardeşin bakımında daha etkin bir rol almasına ve kardeşine karşı daha olumlu atıflarda bulunmasına sebebiyet verebilmektedir (Rodop, 2015). Kişinin ailesi içerisinde kendini konumlandığı doğum sırası yani psikolojik doğum sırası ile bağlanma stilleri (Ekşi ve diğerleri, 2016), kimlik algısı (Doğru-Çabuker, Epli, Balcı- Çelik ve Vural-Batık, 2020), sosyal ilgi (Kayacı ve Özbay, 2016), evlilik uyumu (İlmen ve Sürücü, 2022), aile ortamı ve kişilik özellikleri (Stewart, Stewart ve Campbell, 2001), yılmazlık (Ergüner-

Tekinalp ve Terzi, 2016) arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Elde edilen bu veriler ebeveyn çocuk etkileşiminin kardeşlerin birbiriyle olan ilişkisini, kendilerine ve çevrelerine yönelik algısını ne denli etkilediğini göstermektedir. Bu sebeple bu çalışmada da kişilik gelişimi üzerinde etkili olan tüm bu deneyimlerin bireylerin bağlanma stilleri ile ilişkisi olabileceğine dair veriler görülmesi beklenmektedir.

Bu çalışma kapsamındaki araştırma soruları gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırasının birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığının yanı sıra psikolojik doğum sırası ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi çift yönlü olarak incelemeyi içermektedir. Yukarıdaki belirtilen literatür bulguları neticesinde çalışmanın hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur:

H1: Gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırası birbirinden farklıdır.

H2: Yetişkin bağlanma stillerine göre bireylerin psikolojik doğum sırası farklılaşmaktadır.

H2a: Bağlanmada kaygılı bağlanma özellikleri gösteren bireylerin dışlanmış/ihmal edilmiş ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma olasılığı yüksektir.

H2b: Bağlanmada kaçınmacı özellikler gösteren bireylerin memnun edici/düzenleyici büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma olasılığı yüksektir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1 EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini 18 yaşından büyük 478 kişi oluşturmaktadır. Üç katılımcıya ait veriler soruların çoğunun boş bırakılması ve tek çocuk olan katılımcı sayısının az olması sebebi ile tek çocuk olan 32 kişi veri setine dahil edilmemiştir. Bu sebeple örneklem grubuna ait 299 kadın 144 erkek olmak üzere toplamda 443 üniversite öğrencisinin (ortalama yaş=23.91, SS=6,40) verileri analiz edilmiştir. Anket soruları Google Form üzerinden gönderilmiştir. Araştırma grubuna ait sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (N=443).

Değişkenler	N	%
Yaş Grubu		
18-24 yaş	333	75,2
25-30 yaş	45	10,2
31 ve üzeri	65	14,7
Cinsiyet		
Erkek	144	32,5
Kadın	299	67,5
Yaşamını Geçirdiği Yer		
Büyükşehir	233	52,6
İl	83	18,7
İlçe	104	23,5
Köy-Kasaba	23	5,2

Tablo 3.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (N=443) (devam).

Aile Türü		
Çekirdek aile	388	87,6
Geniş Aile	42	9,5
Kurum Bakımı	1	0,2
Tek Ebeveynli	12	2,7
Sınıf		
Hazırlık	32	7,2
1. Sınıf	88	19,9
2. Sınıf	74	16,7
3. Sınıf	95	21,4
4. Sınıf	67	15,1
Yüksek Lisans	75	16,9
Doktora	12	2,7
Bölümünüz/Alanınız		
Sosyal Bilimler	231	52,1
Fen Bilimleri	86	19,4
Sağlık Bilimleri	126	28,4
Gelir Algısı		
Çok Düşük	6	1,4
Düşük	45	10,2
Orta	319	72,0

Tablo 3.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (N=443) (devam).

Yüksek	70	15,8
Çok Yüksek	3	0,7
Sizi Büyüten Kişi		
Anne/Baba	419	94,6
1. Derece Akraba	17	3,8
Bakıcı	4	0,9
Diğer	3	0,7
Ailedeki Çocuk Sayısı		
Tek Çocuk	34	7,7
İki Çocuk	178	40,2
Üç Çocuk	124	28,0
Dört Çocuk	63	14,2
5 ve üzeri Çocuk	44	9,9
Katılımcıların Gerçek Doğum Sırası		
Büyük Çocuk	182	41,1
Ortanca Çocuk	109	24,6
Küçük Çocuk	152	34,3
Hangi Çocuk Olmak İsterdiniz?		
Büyük Çocuk	143	32,3
Ortanca Çocuk	87	19,6
Küçük Çocuk	151	34,1

Tablo 3.1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (N=443) (devam).

Tek Çocuk	62	14,0
Hangi Çocuk Olmak İstemezsiniz?		
Büyük Çocuk	137	30,9
Ortanca Çocuk	71	16,0
Küçük Çocuk	63	14,2
Tek Çocuk	172	38,8
Katılımcıların Psikolojik Doğum Sırası		
Memnun Edici/Düzenleyici-Büyük Çocuk	262	59,1
Dışlanmış/İhmal Edilmiş-Ortanca Çocuk	35	7,9
Sevimli/İkna Edici-Küçük Çocuk	99	22,3
Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-Tek Çocuk	47	10,6
İlişki Durumu		
İlişkisi yok	236	53,3
İlişkisi var	207	46,7
Partner Gerçek Doğum Sırası		
Hiç İlişkim Olmadı-Bilmiyorum	25	5,6
Büyük Çocuk	152	34,3
Ortanca Çocuk	84	19,0
Küçük Çocuk	148	19,0
Tek Çocuk	34	7,7
Toplam	443	100

3.2 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.2.1 Sosyodemografik Veri Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, gerçek doğum sırası, aile ilişkileri, romantik ilişkileri ve romantik ilişki içerisinde oldukları partnerleri hakkında bilgi edinmek üzere hazırlanmış 16 sorudan oluşmaktadır.

3.2.2 White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanteri

Psikolojik doğum sırası envanteri, Campbell ve arkadaşları tarafından 1991 yılında geliştirilmiş 1998 yılında geçerlilik güvenirlik çalışması ile son şekli verilmiştir. Türkçeye uyarlaması Melek Kalkan (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçek, katılımcıların “evet” veya “hayır” şeklinde cevaplandırabilecekleri 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinin kadınlar ve erkekler için ayrı puanlama sistemi bulunmaktadır. Memnun Edici/Düzenleyici-Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası, Dışlanmış/İhmal Edilmiş-Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası, Sevimli/İkna edici-Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası ve Dikkatle bakılan/Üzerine Titrenilen-Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası olmak üzere dört alt ölçekten oluşmaktadır. Kadınlar için 1, 5, 11, 15, 17, 20, 24, 29, 36, 39, 41 maddelerindeki evet cevaplarına bakılarak Memnun Edici/Düzenleyici-Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru, 4, 7, 10, 19, 22, 30, 34, 38, 40, 42 maddelerindeki evet cevaplarına bakılarak Dışlanmış/İhmal Edilmiş-Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru, 2, 8, 12, 16, 25, 27, 37 maddelerindeki evet cevaplarına bakarak Sevimli/İkna Edici-Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru ve 9, 21, 28, 31, 35 maddelerindeki evet cevaplarına bakılarak Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru elde edilmiştir. Erkekler için, 1, 11, 15, 29, 32, 36 maddelerindeki evet cevaplarına bakılarak Memnun Edici/Düzenleyici-Büyük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru, 4, 7, 10, 13, 26, 30, 38 maddelerindeki evet cevaplarına bakılarak Dışlanmış/İhmal Edilmiş-Ortanca Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru, 2, 12, 16, 25, 27, 33 maddelerindeki evet cevaplarına bakarak Sevimli/İkna Edici-Küçük Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru ve 3, 6, 9, 14, 18, 21, 23, 28, 31 maddelerindeki evet cevaplarına bakılarak Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-Tek Çocuk Psikolojik Doğum Sırası skoru elde edilmiştir. Her bir alt boyuttaki madde sayısı farklı olduğundan karşılaştırmayı kolaylaştırmak amacıyla ham puanlar standart puana çevrilmiştir. Her bir katılımcının 4 alt kategoriden aldığı en yüksek puan

dikkate alınmış ve kişinin psikolojik doğum sırası olarak belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda kadınlar için açıklanan varyans %49,85 ile dört faktör, erkekler için açıklanan varyans %50,27 ile dört faktör şeklindedir. Tekrar test güvenilirliği sonuçlarına göre madde yüklerinin kadınlarda .78 ile .89 arasında değiştiği, erkeklerde ise .77 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür (Kalkan ve Odacı, 2010). Bu çalışmadaki iç tutarlık güvenilirliği sonuçlarına göre madde yükleri kadınlarda .54 ile .86 arasında; erkeklerde ise .60 ile .83 arasında hesaplanmıştır.

3.2.3 Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II)

Yetişkin bağlanma boyutlarını belirlemek amacıyla Brennan, Clark ve Shaver (1998), bağlanmaya ilişkin boyutları iki alt boyutta tanımlamışlardır. Kaygı ve kaçınma olarak tanımlanan bu iki boyutun aynı çalışma sonucunda on sekiz madde ile ölçüldüğü Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'ni geliştirmişlerdir. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II ise Fraley, Waller ve Brennan tarafından 2000 yılında geliştirilmiştir. 18 maddenin kaygı, 18 maddenin kaçınma boyutlarını temsil ettiği toplam 36 maddeden oluşan YİYE-II, 7'li likert türünde bir envanterdir. Katılımcılardan her bir madde ile romantik ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini hangi oranda yansıttığı 1= hiç katılmıyorum, 7= tamamen katılıyorum şeklinde bir ölçümle değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçeğin 4, 8, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 30, 32, 34 ve 36. maddeleri ters puanlanmaktadır. Her bir alt boyutun ilgili olduğu maddelerden aldıkları puanlar toplanıp ortalamaları alınarak ayrı ayrı kaçınma ve kaygı puanları hesaplanmıştır (Selçuk, Günaydın, Sümer, ve Uysal, 2005, s. 5). YİYE-II'nin Türkiye örneklemindeki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bulgular, Cronbach alfa katsayılarını kaygı ve kaçınma alt boyutlarında sırasıyla .86 ve .90 şeklinde göstermektedir. Boyutlar yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahiptir. Kaygı ve kaçınma boyutlarının test-tekrar test güvenilirlik analizi sonucunda kaygı boyutu .89 kaçınma boyutu .90 oranında bulunmuştur. Bu çalışmadaki analiz sonuçlarına göre Cronbach alfa katsayısı kaygılı bağlanma boyutu için .890 kaçınmacı bağlanma boyutu için .896 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenli bağlanma stili boyutunun katsayısı ise Cronbach alfa katsayısı .907 olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3 İŞLEM

Çalışmaya başlamadan önce Altınbaş Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan etik onay alınmıştır. Katılımcılar çeşitli üniversitelerin farklı bölümlerinde öğrenim gören gönüllü öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcılara çevrimiçi anket yoluyla ulaşılmıştır. Öğrencilere kimlik bilgilerine dair bilgilerini yazmalarına gerek olmadığı, verdikleri yanıtların gizli kalacağı, kendileri hakkında bireysel bir değerlendirmeye alınmayacağı ve sadece bu araştırma kapsamında kullanılacağı bilgisi anketin başında Bilgilendirilmiş Onam Formu ile iletilmiştir. Ölçüm araçları (Psikolojik Doğum Sırası Envanteri (PDSE) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE), Demografik Bilgiler Formu), bu formu gönüllü olarak katıldığına dair işaretleme yapan kişilerin katılımına açıktır. Verilerin analizi SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel analiz tekniği olarak Ki-Kare Testi, ANOVA, Korelasyon ve Lojistik Regresyon Analiz yöntemleri kullanılmıştır. Analizlere geçilmeden önce veri temizliği için öncelikle kayıp veriler silinmiştir. Daha sonra veri setinde yer alan uç değerler ve bunların normal dağılımı bozup bozmadığı kontrol edilmiştir. Bu kontrol aşaması sırasında, ölçeklere ait çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Bu değerlerin -2 +2 referans aralığını içermektedir (HahsVaughn ve Lomax, 2020). Bu değerlemenin sonucu olarak, parametrik testlerin kullanılması tercih edilmiştir. Son aşamada ölçek yönergelerine göre toplam ve alt boyut puanları oluşturulmuştur. Güvenli bağlanma skoru kaygılı ve kaçınmacı bağlanma alt boyutlarından oluşan güvensiz bağlanma skorunun 7'den çıkarılması ile hesaplanmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın hedefi doğrultusunda üniversite öğrencilerinde psikolojik doğum sırası ve yetişkin bağlanma stilleri ilişkisine dair ölçekler yolu ile elde edilen veriler sonucunda istatistiksel olarak edinilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1 ARAŞTIRMANIN KATILIMCILARINA DAİR PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI VE YETİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ ALT BOYUTLARINA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

Araştırmanın katılımcılarına dair psikolojik doğum sırası ve yetişkin bağlanma stilleri alt boyutlarına ait özelliklerinin dağılımı Tablo 4.1’de gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Psikolojik Doğum Sırası Alt Boyutları ve Yetişkin Bağlanma Stilleri Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama Değerleri.

	N	En Az	En Çok	Ort.	SS.
Memnun Edici/Düzenleyici-Büyük Çocuk	443	,00	1,00	,66	,24
Dışlanmış/İhmal Edilmiş-Ortanca Çocuk	443	,00	1,00	,23	,26
Sevimli/İkna Edici-Küçük Çocuk	443	,00	1,00	,49	,24
Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-Tek Çocuk	443	,00	1,00	,35	,28
Kaçınmacı Bağlanma Stili	443	1,00	6,22	3,06	1,08
Kaygılı Bağlanma Stili	443	1,22	6,83	3,70	1,13
Güvenli Bağlanma Stili	443	,86	5,69	3,61	,90

Bu çalışmada araştırılmak istenen üniversite öğrencilerinde psikolojik doğum sırası ile yetişkin bağlanma stilleri ilişkisini test etmek ve bu ilişkinin yönünü tespit etmektir. İlk olarak, değişkenler arasında ilişkinin anlamlı olup olmadığını test etmek amacı ile korelasyon analizi uygulanmıştır. Korelasyon analizi; kaçınmacı, kaygılı ve güvenli bağlanma stili değişkeni olmak üzere toplam üç, psikolojik doğum sırası envanteri için memnun edici/düzenleyici-BÇPDS, dışlanmış/ihmal edilmiş-OÇPDS, sevimli/ikna edici-KÇPDS ve dikkatle bakılan/üzerine titrenilen-TÇPDS alt boyutlarından alınan puanlara göre elde edilmiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucu elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Tablo 4.2’de araştırmaya katılan bireylerin psikolojik doğum sırası ile yetişkin bağlanma stilleri ilişkisinin incelenmesi amacıyla katılımcıların iki farklı ölçeğe verdikleri yanıtların toplam puanlar ve alt boyutlar açısından korelasyon analizi yer almaktadır.

Tablo 4.2: Psikolojik Doğum Sırası ve Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki Korelasyon Analizi Bulguları.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1-Cinsiyet	1								
2-Yaş	-.028	1							
3-Kaçınmacı Bağlanma Stili	.113*	-.136**	1						
4-Kaygılı Bağlanma Stili	-.053	-.132**	.330**	1					
5-Güvenli Bağlanma Stili	-.036	.165**	-.810**	-.821**	1				
6-Memnun Edici/Düzenleyici-BÇPDS	.415**	-.032	.106*	.086	-.118*	1			
7-Dışlanmış/İhmal Edilmiş-OÇPDS	-.066	-.016	.265**	.304**	-.349**	.001	1		
8-Sevimli/İkna Edici-KÇPDS	.154**	-.054	-.166**	-.138**	.187**	.162*	-.380**	1	
9--Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen- TÇPDS	-.023	-.070	.188**	.292**	-.295**	.117*	.491**	-.104*	1

** . Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır.

* . Korelasyon 0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Korelasyon analizleri sonucunda, Cinsiyet ile Kaçınmacı Bağlanma Stili ($r = .113$, $p < 0.05$), Cinsiyet ile Memnun Edici/Düzenleyici- Büyük Çocuk ($r = .415$, $p < 0.01$), Cinsiyet ile Sevimli/İkna Edici-Küçük Çocuk ($r = .154$, $p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif korelasyon saptanmıştır.

Yaş ile Kaçınmacı Bağlanma Stili ($r = -.136$, $p < 0.01$), Yaş ile Kaygılı Bağlanma Stili ($r = -.132$, $p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon saptanmıştır.

Yaş ile Güvenli Bağlanma Stili ($r = .165$, $p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon saptanmıştır.

Memnun Edici/Düzenleyici-BÇPDS ile Kaçınmacı Bağlanma Stili ($r = .106, p < 0.05$), Dışlanmış/İhmal Edilmiş-OÇPDS ile Kaçınmacı Bağlanma Stili ($r = .265, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon, Sevimli/İkna Edici-KÇPDS ile Kaçınmacı Bağlanma Stili ($r = -.166, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon, Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-TÇPDS ile Kaçınmacı Bağlanma Stili ($r = .188, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon saptanmıştır.

Dışlanmış/İhmal Edilmiş-OÇPDS ile Kaygılı Bağlanma Stili ($r = .304, p < 0.01$) değişkenleri arasında orta düzey pozitif korelasyon, Sevimli/İkna Edici-KÇPDS ile Kaygılı Bağlanma Stili ($r = -.138, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon, Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-TÇPDS ile Kaygılı Bağlanma Stili ($r = .292, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon saptanmıştır.

Memnun Edici/Düzenleyici-BÇPDS ile Güvenli Bağlanma Stili ($r = -.118, p < 0.05$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon, Dışlanmış/İhmal Edilmiş-OÇPDS ile Güvenli Bağlanma Stili ($r = -.349, p < 0.01$) değişkenleri arasında orta düzey negatif korelasyon, Sevimli/İkna Edici-Küçük Çocuk ile Güvenli Bağlanma Stili ($r = .187, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon, Dikkatle Bakılan/Üzerine Titrenilen-TÇPDS ile Güvenli Bağlanma Stili ($r = -.295, p < 0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyon saptanmıştır.

4.2 GERÇEK DOĞUM SIRASI VE PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI İLİŞKİSİ

Bireylerin gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırasının birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla Ki-Kare testi uygulanmıştır. Araştırmanın katılımcılarına ait gerçek doğum sırası ve psikolojik doğum sırası alt boyutlarına ait özelliklerinin dağılımı tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3: Gerçek Doğum Sırası ve Psikolojik Doğum Sırası Alt Boyutlarına İlişkin Ki-Kare Analizi.

			Psikolojik Doğum Sırası				Topla m	X ²	p
			Büyük Çocuk	Ortanca Çocuk	Küçük Çocuk	Tek Çocuk			
Gerçek Doğum Sırası	Büyük Çocuk	Gözlemlenen	118	11	33	20	182	24.9 8	0.000
		Kişi Sayısı							
		Beklenen Kişi Sayısı	107,6	14,4	40,7	19,3	182,0		
	Ortanca Çocuk	Gözlemlenen	77	6	17	9	109		
		Kişi Sayısı							
		Beklenen Kişi Sayısı	64,5	8,6	24,4	11,6	109,0		
	Küçük Çocuk	Gözlemlenen	67	18	49	18	152		
		Kişi Sayısı							
		Beklenen Kişi Sayısı	89,9	12,0	34,0	16,1	152,0		
Toplam			Gözlemlenen	262	35	99	47	443	
			Kişi Sayısı						
			Beklenen Kişi Sayısı	262,0	35,0	99,0	47,0	443,0	

Bulguları değerlendirdiğimizde, gerçek doğum sırası büyük çocuk olan katılımcıların çoğunun kendilerini büyük çocuk psikolojik doğum sırasında algıladığı, fakat durumun ortanca ve küçük çocuklar için farklılaştığı gözlemlenmiştir. Yapılan analizler, gerçek doğum sırası ortanca çocuk olan katılımcıların da çoğunun kendilerini büyük çocuk psikolojik doğum sırasında algıladığını, gerçek doğum sırası küçük çocuk olan katılımcıların ise çoğunluğunun yine kendilerini büyük çocuk psikolojik doğum sırasında algıladığını göstermektedir ($X^2 (6, N = 443) = 24.98, p < 0.001$).

4.3 BİREYLERİN PSİKOLOJİK DOĞUM SIRALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLARI AÇIKLAMADA KAYGILI VE KAÇINMACI BAĞLANMANIN ROLÜ

Bir sonraki aşamada, bireylerin psikolojik doğum sırasının kaygılı ve kaçınmacı bağlanma puanlarına göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bir dizi çok kategorili (multinomial) lojistik regresyon analizleri uygulanmıştır.

Tablo 4.4: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre BÇPDS'na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi.

Psikolojik Doğum Sırası		B	p	OR	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Alt Sınır
Ortanca Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	0.37	0.037*	1.44	1.02	2.04
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	0.42	0.015*	1.52	1.08	2.13
Küçük Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	-0.17	0.148	0.84	0.67	1.06
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	-0.24	0.042*	0.79	0.63	0.99
Tek Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	0.08	0.605	1.08	0.80	1.47
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	0.40	0.008*	1.49	1.11	2.00

Doğru tahminler için genel yüzde 59,1; Pearson Goodness of Fit= $p=0,003$; Nagelkerke $R^2= 0,093$

a. Referans kategori: Büyük Çocuk.

Bağlanma stilleri ile psikolojik doğum sırası olasılığı arasındaki ilişkiyi analiz etmek için yapılan lojistik regresyon modeli incelendiğinde, kaygılı bağlanma puanlarının büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olmaya kıyasla küçük çocuk (OR, 0,84; 95% CI, 0,67-1,06; $p=0.148$) ve tek çocuk psikolojik doğum sırasına (OR, 1,08; 95% CI, 0,80-1,47; $p=0.605$) sahip olmada anlamsız fakat ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olmada anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre, kaygılı bağlanma puanları arttıkça BÇPDS'na kıyasla OÇPDS'na sahip olma ihtimali %44 (OR, 1,44; 95% CI, 1,02-2,04; $p=0.037$) artmaktadır.

Kaçınmacı bağlanma puanlarının artmasının ise BÇPDS'na kıyasla ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %52 (OR, 1,52; 95% CI, 1,08-2,13; $p=0.015$), tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini ise %49 (OR, 1,49; 95% CI, 1,11-2,00; $p=0.008$) artırdığı görülmüştür. Öte yandan, kaçınmacı bağlanma puanlarının

artmasının küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini BÇPSDS'na sahip olmaya kıyasla %21 (OR, 0,79; 95% CI, 0,63-0,99; $p=0.042$) azalttığı görülmüştür.

Tablo 4.5: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre OÇPDS'na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi.

Psikolojik Doğum Sırası		B	p	OR	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Alt Sınır
Büyük Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	-0.37	0.037*	0.69	0.49	0.98
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	-0.42	0.015*	0.66	0.47	0.92
Küçük Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	-0.54	0.006*	0.58	0.40	0.86
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	-0.66	0.001*	0.52	0.35	0.76
Tek Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	-0.29	0.183	0.75	0.49	1.15
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	-0.02	0.922	0.98	0.65	1.48

Doğru tahminler için genel yüzde 59,1; Pearson Goodness of Fit= $p=0,003$; Nagelkerke $R^2= 0,093$

a. Referans kategori:Ortanca Çocuk.

Bağlanma stilleri ile psikolojik doğum sırası olasılığı arasındaki ilişkiyi analiz etmek için OÇPDS referans kategorisi alınarak yapılan lojistik regresyon modeli incelendiğinde; kaygılı bağlanma puanlarının artmasının OÇPDS'na göre büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %31 (OR, 0,69; 95% CI, 0,49-0,98; $p=0.037$) azalttığı görülürken, kaçınmacı bağlanma puanlarının artmasının büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %34 (OR, 0,66; 95% CI, 0,47-0,92; $p=0.015$) azalttığı görülmüştür.

Kaygılı bağlanma puanlarının artmasının küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini OÇPDS'na kıyasla %42 (OR, 0,58; 95% CI, 0,40-0,86; $p=0.006$) azalttığı görülürken, kaçınmacı bağlanma puanlarının küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %48 (OR, 0,52; 95% CI, 0,35-0,76; $p=0.001$) azalttığı görülmüştür.

Kaygılı (OR, 0,75; 95% CI, 0,49-1,15; $p=0.183$) ve kaçınmacı (OR, 0,98; 95% CI, 0,65-1,48; $p=0.922$) bağlanma puanlarının OÇPDS'na kıyasla tek çocuk psikolojik doğum sırası sahip olmada ise anlamlı olmadığı görülmüştür.

Tablo 4.6: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre KÇPDS’na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi.

Psikolojik Doğum Sırası		B	p	OR	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Alt Sınır
Büyük Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	0.17	0.148	1.18	0.94	1.49
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	0.24	0.042*	1.27	1.01	1.60
Ortanca Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	0.54	0.006*	1.71	1.16	2.52
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	0.66	0.001*	1.93	1.32	2.82
Tek Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	0.25	0.159	1.28	0.91	1.82
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	0.64	0.000*	1.89	1.34	2.66

Doğru tahminler için genel yüzde 59,1; Pearson Goodness of Fit= $p=0,003$; Nagelkerke $R^2= 0,093$

a. Referans kategori: Küçük Çocuk.

Bağlanma stilleri ile psikolojik doğum sırası olasılığı arasındaki ilişkiyi analiz etmek için KÇPDS referans kategorisi alınarak yapılan lojistik regresyon modeli incelendiğinde kaygılı bağlanmanın (OR, 1,18; 95% CI, 0,94-1,49; $p=0.148$) KÇPDS’na göre büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olmada rolünün anlamlı olmadığı görülürken, kaçınmacı bağlanma puanlarının artmasının KÇPDS’na kıyasla büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %27 (OR, 1,27; 95% CI, 1,01-1,60; $p=0.42$) artırdığı görülmüştür.

Kaygılı bağlanma puanlarının artmasının KÇPDS’na kıyasla ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %71 (OR, 1,71; 95% CI, 1,16-2,52; $p=0.006$) artırdığı görülürken, kaçınmacı bağlanma puanlarının KÇPDS’na kıyasla ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %93 (OR, 1,93; 95% CI, 1,32-2,82; $p=0.001$) artırdığı görülmüştür.

Kaygılı bağlanmanın (OR, 1,28; 95% CI, 0,91-1,82; $p=0.159$) KÇPDS’na kıyasla tek çocuk psikolojik doğum sırası ile ilişkisinin anlamlı olmadığı görülürken, kaçınmacı bağlanma puanlarının artmasının KÇPDS’na kıyasla tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %89 (OR, 1,89; 95% CI, 1,34-2,66; $p=0.000$) artırdığı görülmüştür.

Tablo 4.7: Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre TÇPDS’na Kıyasla Psikolojik Doğum Sırası Sonuçlarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi.

Psikolojik Doğum Sırası		B	p	OR	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Alt Sınır
Büyük Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	-0,40	0,008*	0,67	0,50	0,90
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	-0,08	0,605	0,92	0,68	1,25
Ortanca Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	0,02	0,922	1,02	0,68	1,54
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	0,29	0,183	1,33	0,87	2,04
Küçük Çocuk	Kaygılı Bağlanma Stili	-0,25	0,000*	0,53	0,38	0,75
	Kaçınmacı Bağlanma Stili	-0,64	0,159	0,78	0,55	1,10

Doğru tahminler için genel yüzde 59,1; Pearson Goodness of Fit= $p=0,003$; Nagelkerke $R^2= 0,093$

a. Referans kategori: Tek Çocuk.

Bağlanma stilleri ile psikolojik doğum sırası olasılığı arasındaki ilişkiyi analiz etmek için TÇPDS referans kategorisi alınarak yapılan lojistik regresyon modeli incelendiğinde; kaygılı bağlanma puanlarının artmasının TÇPDS’na kıyasla büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %33 (OR, 0,67; 95% CI, 0,50-0,90; $p=0,008$) azalttığı görülürken, kaçınmacı bağlanmanın (OR, 0,92; 95% CI, 0,68-1,25; $p=0,605$) TÇPDS’na kıyasla büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

Kaygılı bağlanma (OR, 1,02; 95% CI, 0,68-1,54; $p=0,922$) ve kaçınmacı bağlanma (OR, 1,33; 95% CI, 0,87-2,04; $p=0,183$) puanlarının ise TÇPDS’na kıyasla ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olmada anlamlı olmadığı görülmüştür.

Kaygılı bağlanma puanlarının artmasının TÇPDS’na kıyasla küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma ihtimalini %47 (OR, 0,53; 95% CI, 0,38-0,75; $p=0,000$) azalttığı görülürken, kaçınmacı bağlanmanın (OR, 0,78; 95% CI, 0,55-1,10; $p=0,159$) KÇPDS ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Bağlanma stilleri psikolojik doğum sırasının %9’unu açıklamaktadır (Nagelkerke’nin R^2 ’si 0.093).

Tablo 4.8: Psikolojik Doğum Sırası Özellikleri ile Yetişkin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi.

		n	$\bar{X}$	Ss.	Var. K.	K.T	Sd.	K.O	F	p
Kaçınmacı Bağlanma Stili	Büyük	262	3.07	1.11	G.Arası	21.91	3	7.30	6.23	0.000*
	Çocuk									
	Ortanca	35	3.65	1.32	G.İçi	514.36	439	1.17		
	Çocuk									
	Küçük	99	2.80	0.97	Toplam	536.27	442			
	Çocuk									
	Tek Çocuk	47	3.31	0.97						
	Total	443	3.08	1.10						
Kaygılı Bağlanma Stili	Büyük	262	3.66	1.06	G.Arası	37.82	3	12.61	10.50	0.000*
	Çocuk									
	Ortanca	35	4.30	1.30	G.İçi	527.05	439	1.20		
	Çocuk									
	Küçük	99	3.33	1.06	Toplam	564.86	442			
	Çocuk									
	Tek Çocuk	47	4.18	1.21						
	Total	443	3.69	1.13						
Güvenli Bağlanma Stili	Büyük	262	3.63	0.87	G.Arası	28.85	3	9.62	12.52	0.000*
	Çocuk									
	Ortanca	35	3.02	1.09	G.İçi	337.26	439	0.77		
	Çocuk									
	Küçük	99	3.94	0.82	Toplam	366.10	442			
	Çocuk									
	Tek Çocuk	47	3.26	0.87						
	Total	443	3.61	0.91						

* $p < 0.05$ Uygulanan testin ismi: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Araştırmanın katılımcılarının psikolojik doğum sırasına göre yetişkin bağlanma stilleri puan ortalamaları karşılaştırmaları Tablo 4.8’de gösterilmiştir. Psikolojik doğum sırası envanteri bu aşamada her bir katılımcı için bir psikolojik doğum sırası belirlemek amacı ile envanter yönergesine göre gruplandırılmıştır. Buna göre araştırmaya katılanların 262’si memnun edici/düzenleyici-BÇPDS, 35’i dışlanmış/ihmal edilmiş-OÇPDS, 99’u sevimli/ikna edici-KÇPDS 47’si ise dikkatle bakılan/üzerine titrenilen-TÇPDS grubundadır. Daha sonrasında psikolojik doğum sırası gruplarına göre bağlanma stilleri ortalamaları hipotezler içerisinde

yer almamasına rağmen ANOVA testi ile karşılaştırılmıştır. Tablodaki ortalamalar her bir grubun ilgili bağlanma stilinden aldıkları ortalamayı ifade etmektedir. Elde edilen bulgulara göre psikolojik doğum sırası ile kaçınmacı ($F(3, 439) = 6,23, p < .05$), kaygılı ($F(3,439) = 10,50, p < .05$) ve güvenli ($F(3,439) = 12,52, p < .05$) bağlanma stili skorlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Kaçınmacı bağlanma stili boyutunda büyük çocuk ($AO=3,07, SS=1,11$) ve ortanca çocuk ($AO=3,65, SS=1,32, p < .05$) psikolojik doğum sırası (OÇPDS) alt boyutlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu ve ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin kaçınmacı bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Kaçınmacı bağlanma stili boyutunda psikolojik doğum sırasında ortanca çocuk ($AO=3,65, SS=1,32$) ve küçük çocuk ($AO=2,82, SS=.97, p < .05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu ve ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin kaçınmacı bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ek olarak, bu analiz yaş, cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenlerinin kontrol değişkeni olarak ele alınarak tekrar analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre psikolojik doğum sırasının kaçınmacı bağlanma stili ile ilişkisinde yaş, cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenlerinin düzenleyici rolü dondurulduğu durumda aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulgulanmıştır ($F(3,435)=6.22; p < .001$).

Kaygılı bağlanma stili boyutunda büyük çocuk ($AO= 3,66, SS=1,06, p < .05$) ve ortanca çocuk ($AO=4,30, SS=1,30, p < .05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu, ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin kaygılı bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ortanca çocuk ($AO=4,30, SS=1,30$) ve küçük çocuk ($AO=3,33, SS=1,06, p < .05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı ve ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin kaygılı bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ek olarak, bu analiz yaş, cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenleri kontrol değişkeni olarak ele alınarak tekrar analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre psikolojik doğum sırasının kaygılı bağlanma stili ile ilişkisinde yaş, cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenlerinin düzenleyici rolü dondurulduğu durumda aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulgulanmıştır ($F(3,435)=9.55; p < .001$).

Güvenli bağlanma stili boyutunda büyük çocuk ($AO=3,63$, $SS=,87$, $p<.05$) ve ortanca çocuk ($AO=3,02$, $SS=1,09$, $p<.05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Büyük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin güvenli bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma stili boyutunda büyük çocuk ($AO=3,63$, $SS=,87$, $p<.05$) ve küçük çocuk ($AO=3,94$, $SS=,82$, $p<.05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında gruplar arasındaki farkın görece anlamlı olduğu bulunmuştur. Küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin güvenli bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma stili boyutunda ortanca çocuk ($AO=3,02$, $SS=1,09$, $p<.05$) ve küçük çocuk ($AO=3,94$, $SS=,82$, $p<.05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında grupları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin güvenli bağlanma stili skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma stili boyutunda küçük çocuk ($AO=3,94$, $SS=,82$, $p<.05$) ve tek çocuk ($AO=3,26$, $SS=,87$, $p<.05$) psikolojik doğum sırası alt boyutlarında gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Küçük çocuk psikolojik doğum sırasına sahip bireylerin güvenli bağlanma boyutu skorlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ek olarak, bu analiz yaş, cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkenleri kontrol değişkeni olarak ele alınarak tekrar analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre psikolojik doğum sırasının güvenli bağlanma stili ile ilişkisinde yaş, cinsiyet ve gerçek doğum sırası değişkeninin düzenleyici rolü dondurulduğu durumda aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulgulanmıştır ($F(3,435)=11.95$; $p<.001$).

4.4 KEŞİFSEL ANALİZLER

Araştırmaya katılanların 182'si büyük çocuk gerçek doğum sırası, 109'u ortanca çocuk gerçek doğum sırası, 152'si küçük çocuk gerçek doğum sırası grubundadır. Katılımcıların gerçek doğum sırası gruplarına göre bağlanma stilleri ortalamaları hipotezler içinde yer almamasına rağmen ANOVA testi ile karşılaştırılmış ve yapılan çalışmalardan farklı bir sonuç elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre gerçek doğum sırası ile kaçınılmacı ($F(2,440) = 2,69$, $p > .05$), kaygılı ($F(2,440) = 0,07$, $p > .05$) ve güvenli ($F(2,440) = 1,32$, $p > .05$) bağlanma stili skorlarında gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu alanyazında yapılan diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 TARTIŞMA VE SONUÇ

Bağlanma stili kişinin aile ve kardeş dinamiklerine bağlı olarak kendilik algısını, diğer insanlarla ilişkilerini, sosyal yaşamındaki tutum ve davranışlarını, duygularını düzenleme biçimini şekillendiren önemli yapılardan biridir. Psikolojik doğum sırası ise bireylerin ailesi ve kardeşleri içerisinde kendini algılaması, buna göre kendini konumlandırmasıdır (Kalkan ve Epli-Koç, 2008). Yetişkin bağlanması, çeşitli etkenlerin etkisi altında olmakla birlikte çocuklukta bağlanma örüntüsünün devamı niteliğindedir (Hazan ve Shaver, 1987). Ebeveynin çocuk ile ilişkisinde hassas, ihtiyaçlarına yeterince iyi cevap verebilen bir kişi olması çocukta güvenli bir bağlanmanın temelini oluşturmaktadır. Bu durum aynı zamanda gelişim sürecinde çocuğun ailesi, kardeşleri ve arkadaşları ile ilgili dinamiklerini de şekillendirmede rol oynamaktadır (Levine ve Heller, 2021, s. 17). Örneğin, kardeşlerden her birinin arasındaki yaş farkının fazla olması ebeveynin çocuk yetiştirme tarzını etkilemektedir. Bununla birlikte çocuklar kendini dikkatle bakılan/üzerine titrenen tek çocuk pozisyonunda algılayabilmektedir (Adler, 2021, s.175). Bir kardeşin gelişile ebeveyn-çocuk ilişkilerinde meydana gelen değişiklikler, kardeşler arasında gelişen ilişkinin kalitesi ile bağlantılıdır. Bu yerinden edilmişlik durumu çocuğun kişilerarası ilişki uyumunu sekteye uğratmaktadır (Dunn, 2002). Yetersizlik duygusu (Ekşi, Sevim ve Kurt, 2016), mükemmeliyetçilik (Ashby ve diğerleri, 2003), karşılıklı bağımlılık ve ailedeki roller (Ulusoy ve İnCEOğlu, 2021), irrasyonel ilişki inançları (Kalkan, 2008), evlilik uyumu (İlmen ve Sürücü, 2022) ve liderlik seviyesi (Bozkuş ve Gündüz, 2018) alanyazında psikolojik doğum sırası ile ilişkisi bulunan araştırmalara konu olan kavramlardır. Bunlara ek olarak, bu çalışmada üniversite öğrencilerinin psikolojik doğum sırası ile yetişkin bağlanma stilleri ilişkisi ele alınmakla beraber gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası arasındaki farklılıklar ve psikolojik doğum sırasındaki farklılıkları açıklamada bağlanma stillerinin rolü incelenmiştir.

5.1.1 Katılımcıların Gerçek Doğum Sırası ve Psikolojik Doğum Sırası Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Dair Sonuçların Tartışılması

Mevcut çalışmada bireylerin gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırası arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Alanyazında da psikolojik doğum sırası ve gerçek doğum sırası ilişkisinin anlamlı olduğu, bireylerin psikolojik doğum sıraları ve gerçek doğum sıralarının farklılaştığı çalışmalar olduğu görülmektedir. Bireylerin ailesindeki doğum sırası pozisyonuna ait bazı kişilik özelliklerine sahip olabileceklerinden bahsedilmektedir (Çakır ve Şen, 2012). Bu durum algılanan doğum sırası pozisyonunu etkileyebilecek yaş, cinsiyet, engellilik durumu, boşanma, ölüm gibi pek çok etmenin varlığını düşündürmeye alan açmaktadır (Campbell, White ve Stewart, 1991). Örneğin ailede uzun zaman sonra dünyaya gelen iki çocuktan büyük olanı, ilk çocuk gibi yetiştirilebilmektedir (Stewart ve Campbell, 1998). Lohman, Lohman ve Christensen (1985), psikolojik doğum sırası ile gerçek doğum sırası arasındaki farkın anlamlı olduğuna vurgu yapmışlardır. İlk doğan ve son doğan çocukların kişilik özellikleri ve mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki farklılığın (Kaul ve Srivastava, 2018), birinci ve ikinci çocuklar arasındaki (Rahmani ve Ulu, 2020) duygusal zeka ve benlik saygısı arasındaki farklılığın anlamlı olmaması gerçek doğum sırası ile psikolojik doğum sırasının aynı şey olmadığını göstermekte ve mevcut çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

5.1.2 Katılımcıların Yetişkin Bağlanma Stillerine Göre Psikolojik Doğum Sıralarının Farklılaşmasına Dair Sonuçların Tartışılması

Mevcut çalışmada elde edilen bulgular beklendiği şekilde yetişkin bağlanma stillerine göre bireylerin psikolojik doğum sıralarının farklılaştığını göstermektedir. Alanyazında psikolojik doğum sırası ve bağlanma stilleri ilişkisinin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bireylerin gerçek doğum sırası ile algıladıkları doğum sırası pozisyonu arasındaki farklılıkları açıklamada bağlanma stillerinin ne tür bir rolü olduğuna dair yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Mevcut çalışmada bağlanmada kaygılı özellikler gösteren bireylerin dışlanmış/ihtimal edilmiş ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olma olasılığının yüksek olması beklenmekteydi. Yapılan analizler kaygılı ve beklenene ek olarak kaçınmacı özellikler göstermenin OÇPDS'na sahip olma ihtimalini artırdığını göstermektedir. İnsan yaşamına

yön veren eğilimler erken yaşta ortaya çıkar. Aynı ailedeki çocukların farklı sosyal ortamları deneyimlemesinin bir sebebi, ebeveynlerin her çocuğun kardeş statüsünün bir sonucu olarak çocuklarına farklı tepkiler vermesidir (Baskett, 1985). Ebeveyn çocuk etkileşimindeki bu farklılıklar kardeşlerin de farklı özelliklere sahip olmalarına sebep olmaktadır (Cicirelli, 1994). Problemlili bir çocuğun yaşam öyküsünde çocuk ve bakım veren arasındaki pürüzlerin varlığı göze çarpar. Bu durumun çocuğun kardeşleriyle olan ilişkisinde de yansımalarının görülmesi beklenir (Adler, 2021, s. 153). Aile içinde annenin ilk görevi, çocukta birine tamamen güvenebileceği bir zemin oluşturmaktır. İhmal edilen çocuk annesinden gördüğü soğukluğun çevresinden de gelmesini bekleyebilir. Bu sebeple de diğerlerine şüphe ile yaklaşabilir. Yetişkinlikte kurduğu yeni ilişkide de erken yaşlarda eksik hissettiği bu deneyimleri telafi edecek türde tavır ve davranışlar geliştirebilir (Ekşi ve diğerleri, 2016). Ortanca çocuk büyük ve küçük kardeşlerinin arasında sıkışmış bir pozisyonundadır. Bu durum hissettiği eksiklik duygusunun yoğun olmasına ve kardeşleriyle sürekli rekabet halinde olmasına sebep olabilmektedir (Yöntem, Öktem ve Artuç, 2017). Ayrıca ortanca çocuk kardeşleri içindeki pozisyonu sebebiyle ailesi içinde yeri yokmuş gibi düşünebilmekte sevilmediğini hissedebilmektedir (Başaranoğlu, 2011). Anneleri tarafından favori gösterilme düzeyinin anlamlı şekilde düşük olduğu görülmektedir (Suitor ve Pillemer, 2007). Kayacı ve Özbay (2016) ortanca çocuk doğum sırası pozisyonu ile sosyal ilgi arasında negatif bir ilişki olduğunu, Thomas ve Nettle (2017) doğum sırası ve aile ilişkileri ile ilgili olarak ortanca çocukların kardeşleriyle daha az iletişim halinde olduklarını vurgulamaktadır. Bağlanmanın güvensiz oluşu bebeğin ihtiyaçlarının bakım vereni tarafından anlaşılıp bu ihtiyaçlara zamanında cevap bulamamasıyla yakından ilişkilidir (Levine ve Heller, 2021). Bu bağlamda elde edilen bulgu ebeveynle kurulan bağın niteliğinin ve bunun sonucunda oluşan bağlanma biçiminin dışlanmış/ihmal edilmiş ortanca çocuk hissetmekle ilgili olduğu sonucunu desteklemektedir.

Bu çalışmada bağlanmada kaçınmacı özellikler gösteren bireylerin memnun edici/düzenleyici-BÇPDS'na sahip olma ihtimalinin yüksek olması beklenmekteydi. Ancak bulgular beklenenin aksine, kaçınmacı bağlanma stiline sahip olmalarının OÇPDS'na kıyasla kendilerini memnun edici/düzenleyici büyük çocuk doğum sırasında algılama ihtimalini azalttığını göstermektedir. Bu durum ortanca çocuk psikolojik doğum sırasına sahip olmanın güvensiz bağlanma ile ilişkisinin diğer psikolojik doğum sıralarından daha

güçlü olması ile ilgili olabilir. Ayrıca bu sonucun ortaya çıkmasındaki bir diğer etken büyük çocukların kardeşi doğana kadar ebeveynlerinden ailedeki tek çocuk olarak gördükleri ilgi, sevgi ve koruma davranışları şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca, bağlanmada kaçınmacı özellikler göstermenin KÇPDS'na kıyasla memnun edici/düzenleyici büyük çocuk doğum sırasında algılama ihtimalini artırdığı görülmektedir. BÇPDS'na sahip bireylerin ebeveynleriyle ilişkilerinde kendilerini memnun edici/düzenleyici bir rolde algılamaları yetiştirilme tarzları ile ilgilidir. Bir engelli çocuktan sonra dünyaya gelen sağlıklı bir çocuk veya bir kız çocuktan sonra dünyaya gelen erkek çocuk ebeveynleri tarafından büyük çocuk gibi yetiştirilebilmektedir (Kalkan ve Koç, 2008). Sürekli müdahale eden veya kusur bulan bir anne ile büyüyen kız çocukları annelerini taklit edebilir. Bu durumda kız kardeşlerde erkek kardeşlerine zorbaca davranabilecekleri tutum ve davranışlar görülebilmektedir (Adler, 2021, s. 153). Bireylerin bağlanmadaki güveni geçmişlerine yönelik olumsuz duygularının yoğunluğu, affetme eğilimleri ve depresif belirtilerle ilintilidir (Türkdoğan, 2017). Bu veriler bireylerin psikolojik doğum sırası arasındaki farklılıkları açıklayan faktörlerden birinin de bağlanma stilleri olduğunu, bağlanmada kaçınmacı özellikler gösteren küçük çocukların kişinin kendisini büyük çocuk doğum sırasında algılama ihtimalini artırdığı bulgusunu desteklemektedir.

5.1.3 Katılımcıların Psikolojik Doğum Sırası ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Dair Sonuçların Tartışılması

Mevcut çalışmada elde edilen bulgular daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi güvensiz bağlanma stillerinden olan kaçınmacı bağlanma stili ile memnun edici/düzenleyici BÇPDS arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Aile, kardeşlerin aile içinde tanınacakları birincil yolları nasıl geliştirdiklerini önemli ölçüde etkilemektedir (Stewart, Stewart, ve Campbell, 2001, s. 363). Büyük çocuk konumu itibari ile bir süre ailenin tek çocuğuyken aileye yeni bir kardeşin katılımıyla tahtı sarsılan çocuk pozisyonundadır. Herkesin ilgi odağıyken yeni gelen kardeş bir anda bu durumun bozulmasına ve kendisine yapılmış ağır bir darbe olarak algılamasına neden olabilir. Yeni doğan bir bebek ile tahtını kaybeden büyük çocuğun ebeveynlerine karşı güven kaybı yaşaması olasıdır (Adler, 2021, s. 165). Yetişkinlikte kişinin reddedilme ve terk edilme endişesiyle, çekebileceği acıya dair taşıdığı o yoğun kaygı reddedilebileceği bir romantik ilişki ortamına dahil olmamayı tercih

etmesine sebep olabilir. Yakın ilişkilerinde daha temkinli bir tavır içerisinde olmasına neden olabilir. Bu durum başkalarına güvenmekte zorlanan bir ilişki paterniyle kendini göstermesi olarak düşünülebilir. 2016 yılında Ekşi ve diğerleri tarafından yapılan bir araştırma büyük çocuk psikolojik doğum sırası ile kaçınmacı bağlanma arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durum kendini aile içerisinde büyük çocuk olarak algılayan bireylerin aileye sonradan dahil olan bir kardeş deneyimini güven kaybı olarak yaşayabileceği varsayımını desteklemektedir. Başaranoğlu (2011) ise BÇPDS'nin ilişki sürdürebilmekle ilişkili olduğunu bulgulararak mevcut çalışmadan farklı bir sonuç elde etmiştir.

Kendini dışlanmış/iğmal edilmiş ortanca çocuk psikolojik doğum sırasında algılayan bireylerin bağlanma ilişkisinde daha kaygılı ve kaçınmacı bir stile sahip oldukları görülmektedir. Ortanca çocuk, ailesindeki konumu itibari ile büyük ve küçük çocuğa göre ebeveynleri tarafından daha dışarda bırakılan, arada sıkışmış ve sevilmediğini hisseden çocuk pozisyonudur (Kırdök ve Alibekiroğlu, 2016). Büyük veya küçük çocuk olmanın avantajını yaşayamayan, ebeveynlerin en az ilgi ve enerji harcadıkları çocuk konumundadır (Kalkan ve Odacı, 2010). Bu durumun yarattığı düşük özsaygı, kişinin yakın ilişki kurmaktan kaçınmasına ya da sürekli kurduğu yakın ilişki ile meşgul olan bir zihinle bağlanma figürü tarafından devamlı olarak fark edilme ihtiyacı duymasına sebep olabilmektedir. Bağlanmada kaygı ve kaçınma birbiriyle güçlü bir şekilde ilişkili olan kavramlardır (Fraley, Heffernan, Vicary ve Brumbaugh, 2011). Benzer kök noktalara sahip olmakla beraber bir dereceye kadar iç içe geçtiği söylenebilir (Levy-Wasser ve Katz, 2004). Çakır ve Yavuz-Güler'in (2020) çalışmalarındaki bulgular OÇPDS'na sahip bireylerin, aile, arkadaşlık, akademik, romantik ilişki, cinsellik, uyum ve duygusal alandaki problemleri daha fazla yaşadığını göstermektedir. Benzer şekilde Kalkan ve Epli-Koç'un 2008 yılında yaptıkları çalışmalarında OÇPDS'na sahip bireylerin kendilerine güvende problem yaşadıkları, daha güçsüz ve çaresiz hissettikleri, çevrelerindeki kişilere karşı daha boyun eğici bir tavır sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aile desteği, sosyal güven ve arkadaş kabulü puanlarının diğer doğum sıralarına göre düşük olduğu bulgulanmıştır (Pilkington, White ve Matheny, 1997). Stewart (2004) ortanca çocukların ailesi içerisinde bir rol elde edebildiği takdirde ilerleyen zamanlarda daha tutarlı, dengeli ve güçlü bir karakter ortaya çıkarabileceğini belirtmektedir. Bunun yanında kendisinden yetenekli olarak gördüğü büyük kardeşleri ve bulunduğu konumu tehdit eden küçük kardeşleri ile mücadele eden ortanca

çocuğun bu özelliklerinden dolayı kendilik ve başkaları algısı kötümser de olabilmektedir. Tüm bu bilgiler ortanca çocuğun ilerleyen zamanlarda deneyimlediği partner ilişkilerinde güvensiz bağlanma gerçekleştirme ihtimalini desteklemekte ve mevcut araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Kendini ailesi içerisinde sevimli/ikna edici küçük çocuk psikolojik doğum sırasında algılayan bireylerin diğer psikolojik doğum sıralarına kıyasla ilişkilerinde daha güvenli bağlanma gerçekleştirdikleri görülmektedir. Kardeşler arasında en küçük çocuklar, yerinin başkası tarafından kapılma felaketini hiçbir zaman yaşamazlar. Kendinden sonra gelen kimse olmadığı için farklı bir biçimde büyütülürler. Bu da bireyin kendini sevmeye değer güçlü bir kişi olarak hissetmesini sağlayabilir (İlmen, 2020). Ailede her çocuğun tahtından edilmesi durumu söz konusu iken en küçük çocuk için böyle bir durum söz konusu değildir (Shulman ve Mosak, 1977). Doğduğu andan itibaren pek çok uyararla karşı karşıya kalır ve ebeveynlerinin beklentileri neticesinde gelişen rekabet duygusu diğerlerinden en üstün pozisyonda olmasını sağlayabilmektedir (Adler, 2021. s. 173). Küçük çocukların diğer doğum sırası kategorilerine göre daha güvenli bağlanma gerçekleştirdikleri bilinmektedir (Cocoran 2013; Ekşi ve diğerleri, 2016; Yahşi ve Bayraktar, 2016). Erken dönemde anne ile güvenli bağlanma gerçekleştirmiş bireyler kardeşleri ile ilişkisinin daha olumlu olduğuna dair bildirimde bulunmaktadır (Volling ve Belsky, 1992). Başka bir araştırma kadınların annelerinden algıladıkları müdahalenin ilk çocuklarda, sonradan doğan çocuklara göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durum sonradan doğan kız çocuklarının daha fazla ayrışma ve daha az savunmasızlık hissetmesini sağlamaktadır (Olver, Aries ve Batgos, 1989). Ayrıca küçük çocuk doğum sırası ile kaçınmacı bağlanma stili arasında negatif yönde ilişki bulunmaktadır (Yahşi ve Bayraktar, 2016; Ekşi ve diğerleri, 2016). Bu bulgular düşünüldüğünde sevimli/ikna edici KÇPDS'nın yakın ilişkide güvenli bağlanma ile ilgili olduğu söylenebilir.

Dikkatle bakılan/üzerine titrenen TÇPDS ile güvenli bağlanma stilinin ilişkisi negatif, kaçınmacı ve kaygılı bağlanma stilleri ile ilişkisi pozitif yönlü bulgulanmıştır. Tek çocuğun ebeveynlerin dikkatinin merkezinde olması, sürekli ebeveynlerinin endişelerine maruz kalması ihtimalini artırmaktadır. Çocuklarının kötü ve olumsuz yaşantılar deneyimleyebileceklerine dair yoğun kaygı özerk olmalarına izin vermeme ve aşırı kontrol şeklinde tutum ve davranışlarla kendini gösterebilmektedir. Bu durum kendine olan güvenin

düşmesine sebep olabilmektedir (Kalkan ve Odacı,2010). Tek çocuklar, başkalarına bağımlı bir tutum ve abartılı bir benlik algısı içinde olabilmektedir. Bu durum TÇPDS'na sahip kişilerin kişilerarası ilişkilerinde ciddi sıkıntılara sebep olabilmektedir (Gençtanırım-Kurt ve Çetinkaya-Yıldız, 2020, s. 170). Romantik ilişki sorumluluk gerektiren bir oluşum olması sebebiyle TÇPDS'na sahip bir kişinin güvensiz bağlanma düzeyinin yüksek olması beklendik olmaktadır. Ekşi ve diğerleri (2016), bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde araştırmalarında TÇPDS ile yetersizlik duygusu ve kaygılı bağlanma stili arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Stewart ve diğerleri (2001) tek çocuk psikolojik doğum sırasına sahip kişilerin ilişki ihtiyacında azalma olduğunu, İlmen (2020) ise tek çocukların evlilik kurumu içinde uyum problemleri yaşadığını görmüşlerdir. Bu durum kardeşi olmadan büyüyen bireylerin ileriki dönemlerde partner ilişkisi kurmaktan kaçınma eğiliminde olabileceğini düşündürmektedir. Yine Çakır ve Yavuz-Güler'in 2020 yılındaki araştırmaları TÇPDS'na sahip bireylerin akademik, aile, madde kullanımı, romantik ilişki, kişilik ve cinsellik alanlarında daha fazla problem yaşadığını göstererek bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Ayrıca bu analizler yaş ve cinsiyet değişkeni kontrol değişkeni olarak ele alınarak tekrar analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre psikolojik doğum sırasının kaçınmacı, kaygılı ve güvenli bağlanma stili ile ilişkisinde yaş ve cinsiyet değişkeninin düzenleyici rolü dondurulduğu durumda aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulgulanmıştır.

5.2 ÖNERİLER

Alanyazında psikolojik doğum sırası ve bağlanma stilleri ilişkisine bakılan başka çalışmalar bulunmakla beraber bu iki değişken arasındaki ilişkiye çift yönlü olarak bakılan ve bireylerin psikolojik doğum sırası farklılıklarını açıklamada bağlanma stillerinin rolünün ele alındığı başka bir çalışmayla karşılaşılmamıştır. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilere göre ortanca çocuk ve tek çocuk psikolojik doğum sırası pozisyonunda olan bireylerin yakın ilişkide daha güvensiz bir tavır ve tutum içerisinde olduğu gözlenmiştir. Aile içerisinde kendini memnun edici/büyük çocuk olarak algılamanın gerçek doğum sırasından bağımsız olarak kaygılı bağlanma ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra yapılacak çalışmalarda ilişki dinamiklerine dair kardeş ilişki kalitesi, partner ilişki memnuniyeti ve partner özellikleri gibi verilerin de ele alınması psikolojik doğum sırası ve yetişkin bağlanma

stilleri arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Elde edilen veriler bireyin kendini, çevresini ve ilişkilerini anlamlandırabilmesine katkı sağlayacağı gibi kişinin aile bireylerine dair bakış açısını anlamak, ailesi içerisinde kendini nasıl konumlandığına dair kişiye farkındalık kazandırmak ve varsa işlevsel olmayan şemaların yeniden düzenlenmesini sağlaması bakımından aile terapisi uygulamalarında da faydalı olacağı düşünülmektedir. Her bir kişinin öyküsünün kendine özel olması ve genelleme yanılıgısına düşülmemesi bakımından hem eğitimcilere hem de klinik çalışma yürüten uzmanlara ışık tutması bakımından geliştirici bir nitelik taşımaktadır.

REFERANSLAR

- Abolmaali, K., Branch, R., ve Keivan, L. (2014). The Prediction of Social Problem-Solving Skills Based on Birth Order and Attachment Styles. *Advances in Applied Sociology*, 4(01), 15.
- Adler, A. (2000). *Yaşama sanatı* (7 b.). (K. Şipal, Çev.) Say Yayınları.
- Adler, A. (2009). *İnsan doğasını anlamak* (4 b.). (D. Başkaya, Çev.) İzmir: İlya Yayınları.
- Adler, A. (2010). *İnsanı tanıma sanatı* (12 b.). (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2021). *Yaşamın anlam ve amacı* (15 b.). (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Ahmad, N., Jahan, A., ve Imtiaz, N. (2016). Measure of attachment style. *The International Journal of Indian Psychology*, 3(4), 48-60.
- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Ainsworth, M. S., ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333.
- Akçabozan, N. B., ve Sümer, Z. H. (2016). Adler yaklaşımında aile danışmanlığı. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 6(46), 87-101.
- Amidon, A. D. (2008). *Intimate relationships: Adult attachment, emotion regulation, gender roles, and infidelity*. The University of Texas at Austin.
- Arslan, E., ve Teze, S. (2016). Bağlanma kuramı. *Eğitim ve psikolojiden yansımalar*. Çizgi Kitabevi.
- Ashby, J., LoCicero, K., ve Kenny, M. (2003). Psikolojik doğum sırası boyutlarından küçük çocuk doğum sırası ile mükemmeliyetçi olmama alt boyutu. *The Journal of Individual Psychology*, 59(1), 52-41.
- Aydın, B. (2015). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (5 b.). Nobel Akademik Yayıncılık.

- Bartholomew, K., ve Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Baskett, L. M. (1985). Sibling status effects: Adult expectations. *Developmental Psychology*, 21(3), 441.
- Bohmer, P., ve Sitton, S. (1993). The influence of birth order and family size on notable American women's selection of careers. *The Psychological Record*, 43(3), 375.
- Bonache, H., Mendez, R., ve Krahe, B. (2016). Adult attachment styles, destructive conflict, resolution, and the experience of Intimate, partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 1-23.
- Borjali, A., Barshan , A. ve Bortaj, S. (2009). Study the role of birth order and attachment style in dependence of drug. *Quarterly Of Order and Security Guards*, 2(3), 127-150.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger. In *Attachment and loss: Volume II: Separation, anxiety and anger* (pp. 1-429). London: The Hogarth press and the institute of psycho-analysis.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American Journal of Psychiatry*, 145(1), 1-10.
- Bowlby, J. (2013). *Bağlanma*. (T. V. Soylu, Çev.) Pinhan Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2014). *Ayrılma*. (M. Günay, Çev.) Pinhan Yayıncılık.
- Bozkuş, K., ve Gündüz, Y. (2018). Okul müdürlerinin liderliği ve psikolojik doğum sıraları. *Ilkogretim Online*, 17(3).

- Bögels, S. M., ve Brechman-Toussaint, M. L. (2006). Family issues in child anxiety: Attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review*, 26(7), 834-856.
- Bradley, R., ve Mims, G. (1992). Using family systems and birth order dynamics as the basis for a College career decision-Making course. *Journal of Counseling and Development*, 70(3), 445-448.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., ve Shaver, P. R. (1998). Experiences in Close Relationships Inventory. *Hormones and Behavior*.
- Breinholst, S., Tolstrup, M., ve Esbjörn, B. H. (2019). The direct and indirect effect of attachment insecurity and negative parental behavior on anxiety in clinically anxious children: it's down to dad. *Child and Adolescent Mental Health*, 24(1), 44-50.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759.
- Burger, J. M., (2016). *Kişilik* (5.b). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Campbell, L., White, J., ve Stewart, A. (1991). The relationship of psychological birth order to actual birth order. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory*, 47(3), 380-391.
- Cicirelli, V. G. (1994). The longest bond: The sibling life cycle. In L. L'Abate (Ed.), *Handbook of developmental family psychology and psychopathology* (pp. 44–59).
- Claxton, R. P. (1994). Empirical relationships between birth order and two types of parental feedback. *The psychological record*, 44, 475-487.
- Corcoran, E. P. (2013). *The influence of gender and birth order on adult sibling attachment relationships* (Doctoral dissertation, Massachusetts School of Professional Psychology).
- Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları* (17 b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çakır, K., ve Şen, E. (2012). Psikolojik doğum sırasına göre adil dünya inancı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57-69.
- Çakır, S., ve Güler, Ç. Y. (2020). Genel aidiyet, öz-anlayış, affetme ve problem alanları gerçek ve psikolojik doğum sırasına göre farklılaşır mı? *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1332-1352.
- Çelik, E. (2021). *The mediator role of self-construal and adult attachment style on the relationship between perceived parental attitudes in childhood and the attitudes towards psychological violence in dating*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınarbaş, D., ve Nilüfer, G. (2019). Adler ve Sulloway'ın doğum sırası kuramları ve görgül bulgular ile ilgili bir değerlendirme. *DTCF Dergisi*, 59(1), 125-151.
- Deveci, G. (2021). *Yetişkin bireylerin nesne ilişkileri ve savunma düzenekleri ile romantik ilişki doyumları ve cinsel doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Doğru-Çabuker, N., Epli, H., Balcı-Çelik, S., ve Vural-Batık, M. (2020). Does Psychological Birth Order Predict Identity Perceptions of Individuals in Emerging Adulthood?. *International Online Journal of Educational Sciences*, 12(5).
- Dreikurs, R. (1964). The problem child. *American Journal of Psychiatry*, 120(9), 930-930.
- Dunn, J. (2002). Sibling relationships. *Blackwell handbook of childhood social development*, 223-237.
- Eckstein, D. (1978). Leadership, popularity, and birth order in women. *Journal of Individual Psychology*, 34(1), 63.
- Ekşi, H., Sevim, E., ve Kurt, B. (2016). Psikolojik doğum sırası ile yetersizlik duygusunun yetişkin bağlanma stillerini yordama düzeyinin incelenmesi. *Ilkogretim Online*, 15(3).

- Ergüner-Tekinalp, B., ve Terzi, Ş. (2016). Coping, social interest, and psychological birth order as predictors of resilience in Turkey. *Applied Research in Quality of Life*(11), 509-524.
- Feist, J., Feist, G. J., ve Roberts, T. A. (2006). *Theories of personality*. (7th Edition). McGraw-Hill Primis.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., ve Brennan, K. A. (2000). An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of personality and social psychology*, 78(2), 350.
- Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., ve Brumbaugh, C. C. (2011). The Experiences in Close Relationships-Relationship Structures questionnaire: a method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, 23(3), 615-625.
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve sonrası* (8 b.). Remzi Kitabevi.
- Geçtan, E. (2002). *İnsan olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gençoğlu, C., ve Kalkan, M. (2015). Psychological birth order and optimism in high school. *International Online Journal of Educational Sciences*, 215-228.
- Gençtanırım Kurt, D., ve Çetinkaya Yıldız, E. (2020). *Kişilik kuramları: Gerçek yaşamdan kişilik analizi örnekleriyle* (5 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Gfroerer, K., Gfroerer, C., Curlette, W., White, J., ve Kern, R. (2003). Psychological birth order and the BASIS-A inventory. *Journal of Individual Psychology*, 59(1).
- Grusec, J.E., ve Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The roles of parents. In J.E. Grusec and P.D. Hastings (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp.284-309). New York: The Guilford Press.
- Gümüş, Z., ve Güler, K. (2018). Yetişkin bireylerdeki bağlanma stillerinin demografik özellikleri ve yaşam kaliteleriyle olan ilişkisinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(78), 505-521.

- Hahs-Vaughn, D. L. ve Lomax, R. G. (2020). *Statistical concepts- a first course*. Routledge.
- Hartshorne, J., Hartshorne, N., ve Hartshorne, T. (2009). Birth order effects in the formation of long-term relationships. *In press with Journal of Individual Psychology*, 65(2), 1-39.
- Hazan, C., ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Hazan, C., ve Shaver, P. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 5(1), 1-22.
- Healy, N. A., Scheidegger, T. H., Ridley Meyers, A. L., ve Friedlen, K. (2009). *The relationship between psychological birth order and romantic relationships*. In Paper based on a program presented at the American Counseling Association Annual Conference and Exposition, Charlotte, NC.
- Hekimoğlu, F., ve Uluç, S. (2019). Bağlanma örüntüleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkide eşe yönelik kişilerarası şemaların aracı yolu. *Mediterranean Journal of Humanities*, 187-199.
- Hojat, M. (1982). Loneliness as a function of parent-child and peer relations. *The Journal of Psychology*, 112(1), 129-133.
- İlmen, Z. (2020). *Evli bireylerin psikolojik doğum sırası, evlilik uyumu ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki yordayıcı ilişkiler*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İlmen, Z., ve Sürücü, A. (2022). The predictive relationship between marital adjustment, psychological birth order, and psychological resilience of married individuals. *The Family Journal*, 10664807221124256.
- İşgör, İ. (2017). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve akademik başarının merhamet üzerindeki yordayıcı etkisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 82-99.

- Kalkan, M. (2005). White-Campbell Psikolojik Doğum Sırası Envanterinin geçerlik ve güvenirliği. *3p Dergisi*, 13(3), 169-174.
- Kalkan, M. (2008). The Relationship of Psychological Birth Order to Irrational Relationship. *Social Behavior and Personality*, 36(4), 455-466.
- Kalkan, M., ve Koç, H. E. (2008). Psikolojik dogum sırası bireylerin stresle başa çıkma stratejilerinin yordayıcısı mıdır? *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 45-59.
- Kalkan, M., ve Odacı, H. (2010). Psikolojik doğum sırası ve ana babaya bağlanma: Okul öncesi öğretmen adayları üzerine bir çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 810-819.
- Karen, R. (1998). *Becoming attached: First relationships and how they shape our capacity to love*. Oxford University Press, USA.
- Karreman, A. ve Vingerhoets, A. J. (2012). Attachment and well-being: The mediating role of emotion regulation and resilience. *Personality and Individual Differences*, 53(7), 821-826
- Kaul, A., ve Srivastava, A. (2018). Birth order and personality. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 9(3), 377-379.
- Kayacı, Ü., ve Özbay, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinin travmatik yaşantı, psikolojik doğum sıraları ve sosyal ilgilerinin psikolojik dayanıklılıklarını. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1), 128-142.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Kırdök, O., ve Alibekiroğlu, P. B. (2016). Üniversite öğrencilerinde psikolojik doğum sırası ve yaşam doyumunun kariyer kararı yetkinlik beklentisini yordama gücünün incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 497-503.

- Kırimer, F., Akça, E., ve Sümer, N. (2014). Orta çocuklukta anneye kaygılı ve kaçınan bağlanma: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II Orta Çocukluk Dönemi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(33), 45-57.
- Kirkcaldy, B., Furnham, A., ve Siefen, G. (2009). Intelligence and birth order among children and adolescents in psychiatric care. *School psychology international*, 30(1), 43-55.
- Klein, M., (1986). The Selected Melanie Klein, *Penguin*, London.
- Kobak, R., ve Madsen, S. (2008). Disruptions in attachment bonds; implications for theory, research, and clinical intervention. *Handbook of Attachment; Theory, Research, and Clinical Applications*. The Guilford Press.
- Koser, İ., ve Barut, Y. (2020). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve bağlanma stilleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(3), 1765-1789.
- Kocatürk, M. (2020). *Tek çocuk olmak*. 1. Basım. Ankara: Pegem Akademi
- Koçak, Ş. (2019). *Yetişkinlerin yalnızlık düzeyleri ve benlik algıları ile nesne ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Landolt, M. A., Bartholomew, K., Saffrey, C., Oram, D., ve Perlman, D. (2004). Gender nonconformity, childhood rejection, and adult attachment: A study of gay men. *Archives of sexual behavior*, 33 (2), 117-128.
- Lawson, D. M., ve Brossart, D. F. (2004). The association between current intergenerational family relationships and sibling structure. *Journal of Counseling & Development*, 82(4), 472-482.
- Levine, A., ve Heller, R. (2021). *Bağlanma* (8 b.). Aganta.
- Levine, A., ve Heller, R. (2021). *Bağlanma; aşkı bulmanın ve korumanın bilimsel yolları* (8 b.). Aganta.

- Levy-Wasser, N., ve Katz, S. (2004). The relationship between attachment style, birth order, and adjustment in children who grow up with a sibling with mental retardation. *The British Journal of Development Disabilities*, 50(99), 89-98.
- Lewis, M. E. (2002). *Child and adolescent psychiatry: A comprehensive textbook*. Lippincott Williams & Wilkins Publishers.
- Lohman, J. F., Lohman, T. G., ve Christensen, O. (1985). Psychological position and perceived sibling differences. *Individual Psychology*, 41(3), 313.
- McGuirk, E., ve Pettijohn, T. (2008). Birth order and romantic relationship styles and attitudes in college students. *North American Journal of Psychology*, 10(1), 37-52.
- Melillo, D., ve College, B. (1983). Birth order, Perceived birth order, and family position of academic women. *The Journal of Adlerian Theory Research & Practice*(39), 57-62.
- Mikulincer, M., ve Shaver, P. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: The Guilford Press.
- Oktan, V., Odacı, H., ve Berber Çelik, Ç. (2014). Psikolojik doğum sırasının psikolojik sağlamlığın yordanmasındaki rolünün incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 140-152.
- Olver, R. R., Aries, E., ve Batgos, J. (1989). Self-other differentiation and the mother-child relationship: The effects of sex and birth order. *The Journal of Genetic Psychology*, 150(3), 311-322.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdeş, L. (2020). *Seçmenlerde doğum sırasının siyasi tutumla ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Özer, İ. Ö. (2018). Bağlanmanın doğal sonucu: Ayrılma kaygısı. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 125-134.

- Rahmani, N., ve Ulu, E. (2020). The study of emotional intelligence, attachment styles, and self-esteem of first and second children. *ConScienS*, 117.
- Rholes, W. S., Simpson, J. A., Campbell, L., ve Grich, J. (2001). Adult attachment and the transition to parenthood. *Journal of personality and social psychology*, 81(3), 421.
- Roberts, J. E., Gotlib, I. H., ve Kassel, J. D. (1996). Adult attachment security and symptoms of depression: the mediating roles of dysfunctional attitudes and low self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(2), 310.
- Rodop, Ş. (2015). *Çocuklarda kardeş ilişki kalitesi, uyum problemi, çatışma algısı ve ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Salmon, C. (2003). Birth order and relationships. *Human Nature*, 14(1), 73-88.
- Sarı, T., ve Korkut Owen, F. (2016). Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların ve bağlanma boyutlarının ilişki doyumu üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(37), 204-216.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., ve Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 1-11.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-19.
- Shaver, P. R. ve Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment & Human Development*, 4(2), 133-161.
- Shaver, P., Mikulincer, M., ve Chun, D. (2008). Adult attachment theory, emotion regulation, and prosocial behavior. *Regulating Emotions: Culture, Social Necessity, and Biological Inheritance* (s. 121-143). Blackwell Publishing.
- Shaver, P. R., ve Clark, C. L. (1994). *The psychodynamics of adult romantic attachment. In Empirical perspectives on object relations theory*. (pp. 105-156). American Psychological Association.

- Shulman, B. H., ve Mosak, H. H. (1977). Birth order and ordinal position: Two adlerian views. *Journal of Individual Psychology*, 33(1), 144-121.
- Sternberg, R. J. ve Grajek, S. (1984). The nature of love. *Journal of Personality and Social psychology*, 47(2), 312-329
- Stewart, A. E. (2004). Can knowledge of client birth order bias clinical judgment? *Journal Of Counseling & Development*, 82(2), 167-176.
- Stewart, A., ve Campbell, L. (1998). Validity and reliability of the White-Campbell psychological birth order inventory. *Individual Psychology*, 54(1), 57-62.
- Stewart, A., Stewart, E., ve Campbell, L. (2001). The relationship of psychological birth order to the family atmosphere and to personality. *The Journal of Individual Psychology*, 57(4), 363-387.
- Stöven, L., ve Herzberg, P. (2021). The german version of the state adult attachment measure (SAAM): Structure, reliability, and validity. s. 1-10. doi:http://dx.doi.org/10.1027/2698-1866/a000006
- Subaşı, N. G., ve Kazan, H. (2020). Çocukluk dönemi bağlanma stillerinin yetişkin iletişimindeki etkisi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(2), 147-162.
- Sulloway, F. J. (1996). *Born to rebel: Birth order, family dynamics, and creative lives*. Pantheon Books.
- Sulloway, F. (2007). *Birth order and sibling competition*. New York: Oxford Handbook of Evolutionary Psychology.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(43), 71-106.
- Sümer, S., ve Arıca, T. (2018). Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Psikoloji Araştırmaları*, 3(6), 6-13.

- Taylor, S. E., Peplau, L. A., ve Sears, D. O. (2003). *Social psychology*, 11th Ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Terzi, Ş., ve Çankaya, C. Z. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma tutumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 1-11.
- Tricarichi, C., ve Jalajas, D. S. (2019). The effect of birth order on personality and leadership. *Journal of Organizational Psychology*, 19(1), 102-107.
- Türkdoğan, T. (2017). Üniversite öğrencilerinin çocukluklarına dönük olarak algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikteki psikolojik uyumları arasındaki ilişki. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 7(47), 135-154.
- Tüzün, O., ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*, 24-39.
- Tracy, R. L., ve Ainsworth, M. D. S. (1981). Maternal affectionate behavior and infant-mother attachment patterns. *Child development*, 1341-1343.
- Tricarichi, C., ve Jalajas, D. S. (2019). The effect of birth order on personality and leadership. *Journal of Organizational Psychology*, 19(1), 102-107.
- Uluç, S., Tüzün, Z., Haselden, M., ve Erbaş, S. P. (2015). Bell Nesne İlişkileri ve Gerçeği Değerlendirme Ölçeği'nin (BORTTI) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Klin Psikiyatri Derg*, 18, 112-23.
- Ulusoy, Y., ve İnçeoğlu, F. (2021). Kadınlarda Ailenin İşlevselliği, Roller ile Karşılıklı Bağımlılık Arasındaki İlişkide Gerçek ve Psikolojik Doğum Sırasının Düzenleyici Rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 2707-2732.
- Waters, H. S., ve Waters, E. (2006). The attachment working models concept: Among other things, we build script-like representations of secure base experiences. *Attachment & human development*, 8(3), 185-197.
- White, C. (2004). *The seven common sins of parenting an only child: A guide for parents and families*. John Wiley & Sons.

- White, J., Campbell, L., ve Stewart, A. (1995). Associations of scores on the White-Campbell psychological birth order inventory and the Kern lifestyle scale. *Sagepub Journals*, 77(3), 1187-1196.
- White, J., Campbell, L., Stewart, A., Davies, M., ve Pilkington, L. (1997). The relationship of psychological birth order to career interests. *Individual Psychology*, 53(1), 89.
- Whiteman, S. D., McHale, S. M. ve Crouter, A. C. (2007). Competing processes of sibling influence: Observational learning and sibling deidentification. *Social Development*, 16(4), 642-661.
- Winnicott, D. W. (2018). *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development*. Routledge.
- Volling, B. L., ve Belsky, J. (1992). The contribution of mother-child and father-child relationships to the quality of sibling interaction: A longitudinal study. *Child development*, 63(5), 1209-1222.
- Yahşı, G., ve Bayraktar, S. (2016). Bağlanma kuramı çerçevesinde doğum sırasının bağlanma stilleri üzerindeki. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(1), 209-218.
- Yavuzer, H. (2010). *Çocuk psikolojisi* (32 b.). Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B., ve Yerlikaya, E. E. (2009). *Kişilik Kuramları* (2 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, M. T., ve Kesici, Ş. (2014). Anne baba tutumları ve kardeş sırasının üniversite öğrencilerinin öz-anlayışlarının gelişimine etkisi. *Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 131-157.
- Yöntem, M. K., Öktem, İ. ve Artuç, S. (2017). Lise öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 12(4), 623-640.
- Yörükcan, T. (2011). *Alfred Adler: Sosyal roller ve kişilik* (3 b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Zajonc, R. B., ve Sulloway, F. J. (2007). The confluence model: birth order as a within-family or between-family dynamic?. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(9), 1187-1194.

Zweigenhaft, R. (1975). Birth order, approval-seeking and membership in Congress. *Journal of Individual Psychology*, 31(2), 205-210

EK A

BİLGİLENDİRME VE GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın katılımcı,

Bu araştırma Altınbaş Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Melis ŞEPŞUL ve Dr. Öğr. Üye. Duygu TAŞFİLİZ danışmanlığında yürütülen tez çalışması amacıyla oluşturulmuştur. Aşağıda kendiniz, aileniz ve romantik ilişkiniz ile ilgili birtakım sorular yer almaktadır. Soruların yanıtlanması okuma hızına bağlı olarak yaklaşık 10-15 dakika sürmektedir. Bu sorular sizinle ilgili bir değerlendirme yapmak için değil bilimsel bir araştırmaya veri sağlama amacıyla sorulmaktadır ve bilgiler saklı tutulacaktır. Ad ve soyad gibi kimliğinize ilişkin bilgiler vermeniz gerekmemektedir. Soruları yanıtlarken her maddeyi dikkatle okuyunuz ve hiçbir maddeyi boş bırakmadan size en uygun TEK seçeneği işaretleyiniz. Araştırma sonuçlarının geçerliliği açısından soruları içtenlikle yanıtlamanız beklenmektedir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Formda yer alan bu bilgiler doğrultusunda araştırmamıza gönüllü olarak katılmayı kabul ediyor musunuz?

- Evet, kabul ediyorum ☐
- Hayır, kabul etmiyorum ☐

Çalışma hakkında daha fazla bilgiye ulaşmak için iletişim bilgileri:

Melis ŞEPŞUL
Altınbaş Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK B

SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

1) Yaşınız: _____

2) Cinsiyetiniz:

Kadın () Erkek () Non-binary ()

3) Yaşamınızın çoğunu geçirdiğiniz yer:

() Köy-kasaba

() İlçe

() İl

() Büyükşehir

4) Yetiştirdiğiniz aile türü:

() Çekirdek aile (anne-baba-kardeşler aynı hanede)

() Geniş aile (bazı akrabalar aynı hanede)

() Tek ebeveynli (anne-baba boşanmış veya ebeveynlerden biri vefat etmiş)

() Kurum bakımı (yetiştirme yurdu, sevgi evleri vb.)

5) Sınıf düzeyiniz:

Hazırlık () 1 () 2 () 3 () 4 () Yüksek Lisans () Doktora ()

6) Bölümünüz: _____

7) Algılanan aile gelir düzeyiniz:

() Çok Düşük

() Düşük

☐ Orta

☐ Yüksek

☐ Çok Yüksek

8) Sizi büyüten ve bakan kişi:

Anne/Baba ☐ 1. Derece Akraba ☐ Bakıcı ☐ Diğer ☐

9) Ailenizdeki çocuk sayısı (siz dahil): ____

10) Ailenizin kaçınıcı çocuğu olarak dünyaya geldiniz:

☐ ilk Çocuk ☐ 2. Çocuk ☐ 3. Çocuk ☐ 4. Çocuk ☐ 5. Çocuk Diğer: ____

11) Ailenizde hangi çocuk olmak isterdiniz:

☐ Büyük Çocuk

☐ Ortanca Çocuk

☐ Küçük Çocuk

☐ Tek Çocuk

12) Ailenizde hangi çocuk olmak istemezsiniz:

☐ Büyük Çocuk

☐ Ortanca Çocuk

☐ Küçük Çocuk

☐ Tek Çocuk

13) Şu anki ilişki durumunuz nedir:

☐ İlişkisi var

☐ İlişkisi Yok

☐ Evli

14) Romantik ilişki yaşadığınız kişinin (ya da en son yaşadığınız ilişkinizi düşünerek)kendi ailesindeki çocuk sayısı (kendi dahil): ____

15) Romantik ilişki yaşadığınız kişi (ya da en son yaşadığınız ilişkinizi düşünerek) kendi ailesinde kaçınıcı çocuk:

() İlk Çocuk ()2. Çocuk ()3. Çocuk () 4. Çocuk () 5. Çocuk Diğer:____

16) Romantik partnerinizle birlikteliğiniz ne kadar süredir devam ediyor:

() 1ay - 12 ay

() 13ay - 36ay

() 37ay - 60ay

() 61 ay ve üstü

EK C

WHITE-CAMPBELL PSİKOLOJİK DOĞUM SIRASI ENVANTERİ

Açıklama: Lütfen her bir maddeyi okuduktan sonra, yetişmiş olduğunuz aile içindekendinizi nasıl hissettiğinize ilişkin görüşlerinizi EVET veya HAYIR seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtiniz. Eğer birkaç ailede yetişmişseniz, en fazla zaman geçirdiğiniz aileyi düşünerek yanıtlarınızı veriniz. Kardeşiniz yoksa kardeşlerle yaşanan deneyimleri içeren maddeleri cevaplamayınız.

NO	SORULAR	EVET	HAYIR
1.	Ana-babamın benimle ilgili beklentilerinin çok yüksek olduğuna inanırdım.		
2.	Aile bireylerim bana bebekmişim gibi davranırlardı.		
3.	Ailem benim yaşamıma istemediğim kadar çok karıştırdı.		
4.	Sürekli bir yarış içinde gibiydim.		
5.	Benim için, büyükleri mutlu etmek önemliydi.		
6.	Ailem benim özel yaşamıma saygı göstermezdi.		
7.	Kendimi başkalarından soyutlanmış hissederdim.		
8.	Kız ve erkek kardeşlerimden bir şeyler istemem kolaydı.		
9.	Anne-babamın benimle ilgili endişeleri vardı.		
10.	Ailemdeki herhangi birinden daha az ciddiye alınırdım.		
11.	Kız ve erkek kardeşlerime doğru ve yanlışlar hakkında öğüt vermek benim için önemliydi.		
12.	Aile içinde en sevimli kişi ben gibiydim.		
13.	Anne-babamın tam ilgisini asla görememiş gibiydim.		

14.	Anne-babam beni kontrol etmeye çalışırlardı.		
15.	Ailemdeki diğer bireylerden daha düzenli ve planlı durumdaydım		
16.	Aile üyelerim üzerime titrerlerdi.		
17.	Başkalarının yaptıkları şeyleri doğru yapmaları benim için önemliydi.		
18.	Anne-babam hayatımı yönetmeye çalışırlardı.		
19.	Ailemin diğer üyelerinden daha az önemliymişim gibi gelirdi.		
20.	Anne-babamı memnun etmeyi isterdim.		
21.	Anne-babam, yaşamımda olup biten her şeyi bilmek isterlerdi.		
22.	Ailemdeki diğer bireylere göre daha az sevildiğimi sıkça hissederdim.		
23.	Anne-babam tarafından engellendiğimi hissederdim.		
24.	Benim için yaptığım işleri doğru yapmak önemliydi.		
25.	İstediğim her zaman ailemin yöneticisi olabildim.		
26.	Ailemdeki diğer bireylerle karşılaştırıldığımda bana daha nezaketsiz davranıldığını sıkça hissederdim.		
27.	Ailemden istediğim şeyi elde etme konusunda başarılıydım.		
28.	Sanki bir fanus (akvaryum) içinde yaşıyor gibi hissederdim		
29.	Okulda en iyi olmak benim için önemliydi.		
30.	Ailemdeki diğer kişilerden kopmuş olduğumu hissederdim.		

31.	Anne-babam, benim yapmam gereken her şeyi kendi işleri gibi görürlerdi.		
32.	Benim için en iyi olmak önemliydi.		
33.	İstedığım zaman ailenin patronu olabilirdim.		
34.	Kendimi erkek ve kız kardeşlerim tarafından ezilmiş hissederdim.		
35.	Anne-babam, başkalarının işleriyle fazlaca ilgilenirlerdi.		
36.	Düzenli olmayı, ailemdeki diğer bireylerden daha çok severdim.		
37.	Ailemdeki en çekici, en sevilen kişi ben gibi görünürdüm.		
38.	Ailemdeki diğer kişilere göre, bana daha az adil davranılırdı.		
39.	Ailemdeki diğer kişilerin yaptıkları şeyleri düzgün yapmalarını isterdim.		
40.	Ailemdeki diğer kişilere göre daha az değerli olduğumu hissederdim.		
41.	Her şeyi usulünce, olması gerektiği gibi yapmaktan hoşlanırdım.		
42.	Erkek ve kız kardeşlerim tarafından dışlanmış gibi hissederdim.		

EK D

YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ-II (EXPERIENCES IN CLOSE RELATIONSHIPS-REVISED)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılarındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç Kararsızım/ Tamamen
katılmıyorum fikrim yok katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7

6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsedığım kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7

14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7

16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7

27. Çok yakın olma arzum bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıkça, “gerçek ben”den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkeliendirir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7